

De origine imperij Turcorum : eorumque administratione & disciplina, breuia quaedam capita notationis loco collecta : cui libellus de Turcorum moribus, collectus a Bartholemaeo Georgieuiz, adjectus est : cum praefatione reuerendi uiri D. Philippi Melanthonis.

<https://hdl.handle.net/1874/422584>

5

DE ORIGINE
IMPERII TVRCORVM,
EORVMQVE ADMINISTRATIONE & DISCIPLINA, BREUIA QUÆ-
DAM CAPITA NOTATIONIS LOCO
COLLECTA.

Cui

LIBELLVS DE TVRCORVM
MORIBVS, COLLECTVS à Bartholemaeo Ge-
orgieuiç, adiectus est.

*Cum præfatione reuerendi uiri D.
Philippi Melanthonis.*

VITEBERGÆ
ANNO M. D. LXII.

DE ORIGINIBUS

IMPERII ROMANI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

AVGVSTI

PRÆFATIO D.
PHILIPPI MELAN-
THONIS.

TILE EST SÆPE MUL-
tumq; cogitare Ecclesiæ
Dei & imperiorum dis-
tinctionem, & conside-
rare, quam tristis seruis

us fuerit Ecclesiæ in magnis Impe-
rijs inde usq; ab initio Monarchia-
rum, etsi interdum eam exiguo spa-
cio mirandis modis Deus lenit. Est
omnino terribile spectaculum, quod
summa potentia & fastigium generis
humani cernitur esse penes hostes
Dei, qui ut Gigantes bellum cœlo in-
ferunt, & cruore iniustè fuso, & libi-
dinibus totam rerum naturam pol-
luunt. Quanta deformitas est, quod
Romæ dominatur spurcissimum &
crudelissimum portentum Nero, cū
ibi Paulus inclusus carceri Ecclesiam
colligit: Sed in talibus spectaculis

conspiciuntur tamen testimonia pro-

AD LECTOREM.

uidentia & presentia Dei, ut Gigantes fulminibus dissipantur, Tyranni singularibus exemplis delentur, quæ ostendunt eos à Deo puniri. Præterea Ecclesia, quanquam exigua est, & sine Regijs præsijs, tamen dextera Filij Dei tegitur, qui & alijs singularibus operibus presentiam suam ostendit. Excitant Apostoli mortuos, & alijs alia testimonia exhibentur. Ita uniuersam Monarchiarum seriem intuearis, cum has tabulas & terribiles Turcorum formas ceu Gorgonas aspicias. Videmus Turcicam potentiam in genere humano excellere, Reges & Principes Europæ cæteros suas uires domesticis bellis consumere. Interea Turci procedunt. Et prædixit Hiltenius ante annos octoginta, dominaturos esse Turcos in Italia & Germania. Anno 1600. In his uastationibus quæ & ubi erit Ecclesia? Hic uero teneamus necessariam & ueram consolationem diuinam,

AD LECTOREM.

uinam, quæ adfirmat etiam in hac des-
 lira Mundi senecta & inter Imperio-
 rum ruinas & uarias opiniones, tas-
 men filium Dei ueræ Ecclesiæ reli-
 quias seruaturum esse, & eis daturum
 hospitia, etsi squalidiora, quàm qualia
 habuit ætas tranquillior. Sicut scri-
 ptum est: Erit sicut in diebus Nohe.
 Et quidem sciamus ibi Filium DEI
 seruaturum esse suos cœtus, ubi &
 uox Euangelij, et ipsius inuocatio du-
 rabunt. Ab hoc agmine non defis-
 ciamus admiratione potentia Tur-
 cica, aut metu crudelitatis ullorum
 Tyrannorum, noscæ & testimonijs
 doctrinae & Inuocatione Filij DEI
 confirmemus. Illustris consolatio
 hæc est, Scire, impossibile esse, popu-
 lum Dei hunc esse, qui palàm & ex-
 professo negant se amplecti scripta
 Prophetica & Apostolica. Semper
 in pectore circumferamus uocem
 æterni Patris de Filio: Hunc audite,
 Et similia dicta multa, quale est apud

AD LECTOREM.

Ioannem: Qui non manet in doctrina Christi, Deum non habet, Vt igitur simus ciues & mēbra populi Dei & possimus uerum Deum inuocare & petere & expectare ab eo auxilium in hac uita, & æternam salutem, simus alieni à Turcicis blasphemijs. Precemur etiam Filium Dei Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, crucifixum pro nobis & resuscitatum, ut propter suam gloriam, procul depellat Turcicam Tyrannidem, & semper inter nos sibi æternam Ecclesiam colligat.

Date Anno 1560.

Calend. Ianuarij.

DE ORIGINE IMPERII

II TURCORVM, EORVM

que administratione & disciplina, bre-
uia quaedam capita, notationis
loco conscripta.

De origine Turcorum.

TURCOS GENTEM SCY-
thicam esse, non solum histo-
riographi ueteres testantur, Ve-
rum etiam eorum mores, fac-
es, uultus, superbia, temeritas,
magnaque securitas, denique tota ipsorum pu-
gnandi ratio, modusque clarè demonstrat.

Ante annos sexcentos in Asiam mino-
rem, quam Natholiam appellant, ingressi,
infinitas depopulationes ac uastationes fe-
cerunt, donec paulatim hæreditates, arces,
ciuitatesque imperio suo subiecerunt, Et po-
pulum Asiæ minoris, qui bellis pugnaeque
non assueuerat, perterrefacerent, atque oppri-
merent.

Ac tum quidem Turci nullum habe-
bant Principem, sed cateruatim discurren-
tes, amplissimam totius minoris Asiæ ter-
ram peruolarunt sibi que subegerunt, & cru-

DE TURCICIS

deliter rexerunt. Cum uerò postea Christianorum peditum trecenta millia, & equitum centum millia, ad excellentem ducem Gortfredum Bilioneum conuenissent, mareque traiecissent, ut sanctam terram, ubi sepulcrum domini nostri IESU CHRISTI positum erat, occuparent: Turci quoque conglomerati, capitaneum sibi Solymannum quendam crearunt, atque ita aduersum Christianos bella mouerunt. Sed post ingens & cruentum bellum, à Christianis uicti fugatique sunt.

Ab hoc tempore non legimus, Turcos aliquem Principem habuisse, usque ad annum Christi 1300. quo tempore tandem Ottomannus inclaruit, potensque factus, primus Turcarum Imperator creatus est, à quo reliqui, ut sequens tabella ostendit, consequenter originem duxerunt.

CATA-

IMPERATORIBVS.

CATALOGVS
TURCICORVM IM-
PERATORVM.

I. OTTHOMANNVS.

Othomannus, primus Turcarum Im-
perator, qui gentis Turcicę auus qua-
si fuit, Et à quo reliqui Principes Turcici
denominantur, fuit fortunatus, uictoriosus
& ualde crudelis Tyrannus. Regnauit an-
nos 28. Mortuus est anno Christi 1328.

A 5 ORCA.

DE TVRCICIS

II. ORCANES.

ORCANES, secundus Imperator
Turcarum, uaser & ingeniosus fuit, pluri-
ma instrumenta seu machinas bellicas exco-
gitauit. Præfuit imperio annos 22.

A. M. V.

IMPERATORIBVS.

III. AMVRATHES.

AMVRATHES filius Orcanis, tertius Turcarum Imperator, iuuenis, fraudulentus, prouidus uigilansq; fuit. Anno Christi 1363. Adrianopolin occupauit. Regnauit annos 23.

BAIA.

BIAZETVS hoc nomine primus, Quartus Turcarum Imperator, uictoriosus, sed insignis & crudelis Tyrannus fuit. Totam ferè Græciam suo imperio subiecit, Tandem uero à potentissimo Tamberlane uictus est.

CYRIS.

IMPERATORIBVS.

V. CYRISKELEBES.

CYRISKELEBES, Basazeti fili-
us, Quintus Turcarum Imperator, ualde
iuuenis ad imperium peruenit. Cum Sigis-
mundo Imperatore Romani Imperij, qui
Rex Vngariæ tum fuerat, conflixit, eumq;
in campo Salumbeci superauit ac deuicit.
Iuuenis adhuc mortuus est, regnauit circiter
sex annos.

MOISES

DE TURCICIS

VI. MOISES.

MOISES, sextus Turcarum Imperator, Hic postq̄ fratris sui filium Orcanem interfecisset, Imperio Turcico quidem potitus est, uerum non diu ipsi præfuit. Nam à Mahomete fratre Orcanis ante interfecti, ipse quoq̄ necatus est, qui interfecto Moise imperium Turcicum sibi subiecit.

MAHO.

IMPERATORIBVS.

VII. MAHOMETVS.

MAHOMETVS hoc nomine primus, septimus Turcarum Imperator, admodum crudelis fuit, vires Vualachorum bellis plurimis fregit, easq; oppressit. Regnavit annos 14. Mortuus est anno Christi 1419.

AMVRA-

DE TVRCICIS

VIII. AMVRATES.

AMVRATES hoc nomine secundus, octauus Turcarum Imperator, callidus ac crudelis fuit. Hic primus omnium ordinem Janitzarorum, de quibus postea dicitur, instituit. Regnavit annos 31. Mortuus est anno Christi, 1450.

MAHO-

IMPERATORIBVS.

IX. MAHOMETVS.

MAHOMETVS secundus hoc nomine, nonus Turcarum Imperator, Audax, securus & confidens fuit. Hic coepit Constantinopolim. Anno Christi 1453. Die 29. Maij. Regnavit annos 32.

B BAIA-

DE TVRCICIS.

X. BAIAZETVS.

BIAZETVS secundus hoc nomine appellatus, decimus Turcarum Imperator, Totam Moldauiam uel bellica deuicit, eamq; suo Imperio subiugauit. Insuper multa & magna bella difficilia gessit, quibus ipse in numero suorum interfuit. Regnauit annos 31.

SELL

IMPERATORIBVS.

XI. SELIMVS.

SELIMVS, Vndecimus Imperator
Turcarum, fuit admodum crudelis. Patrem
suum ueneno necauit, & eo modo potitus
est imperio Turcico, anno Christi 1512.
Postea cum deuicisset Sultanum Magnum,
populosissimam urbem Alkairum expu-
gnauit. Regnauit annos tantum octo, ubi
suae crudelitatis pœnas dedit.

DE ORDINE BEL

XII. SOLYMANNVS.

SOLYMANNVS, Selimi filius
duodecimus Imperator Turcarum, qui no-
stra ætate regnavit, iam uerò mortuus esse
dicitur, fuit propter peccata nostra felix &
uictoriosus. Albam Græcam & Rhodum
occupauit. Cumq; Regem Ludouicum de-
uicisset, Budam, Strigonium, Albam Rega-
lem, & plurimas urbes Vngariæ suo Impe-
rio adiecit. Viennam quoq; Anno Christi
1529. obsidione cinxit, à qua auxilio filij
Dei, quem hostem habet, repulsus est.

Te Domine Deus qui es trinus & unus,
ueris & ardentibus gemitibus oramus, ut
tandem iræ indignationisq; tuæ facias fi-
nem.

LI TVRCICI.

nem. Mihiq; bonam spem concipio, tuæ iræ fore aliquando finem. Hic enim duodecimus Dux Turcarum est, nec plures ex Ismaele nascituros esse, Tu ipse Deus prædixisti Abrahæ Genes. 17. capite.

QVA RATIONE TVRCÆ Bella gerant.

POSTQUAM Macedonum potentiam Turci deuicerunt, eorundem disciplinam militarem rationemq; administrandi, Item bella (quamuis non in omnibus consentiant) imitati sunt ac retinuerunt. Ideoq; ferreis loriceis induti, hastis, clypeo, curuisq; gladijs pugnare solent, sæpeq; uictores existunt.

Cohortem uerò Ianitzarorum, ab electissimis militibus Macedonię, quorum uirtute Alexander Magnus orientales populos superauit, suoq; Imperio subiecit, nihil omnino differre certissimum est, Hos à prima statim puericia ad bella & pugnas educant, exercent atq; instituunt. Nemo eorum suos parentes aut cognatos nouit. Sunt enim filij Christianorum, multis ac uarijs depopulationibus surrepti, quos in hortum Principis Turcici traditos, ut in futurum

DE BELLIS.

uiriliter sese in acie gerere & defendere possint, uarijs artibus bellicis instituunt atq; exercent. Si qui ex eis moriuntur, aut in acie uel etiam urbium aliarumue munitionum oppugnatione cadunt, confestim ex adolescentum exercitatissimorum ordine, in horum locum alios substituunt, numerumq; suppleunt.

Atq; hoc pacto exercitus lanitzarorum, qui uelut cor & arx est roboris & potentiae Turcorum, semper manet integer. Nec habent æquales pensiones, sed unicuiq; secundum propriam uirtutem, & egregia facinora, datur stipendium. Et hæc unica est causa, cur audacissimi, & ad omnem conflictum, facinusq; egregium paratissimi ac promptissimi euadant, quemadmodum hisce superioribus annis, non sine nostro magno incommodo & malo, de his certiores facti & edocti sumus. Nam inde usq; ab Amurathe secundo, qui lanitzaros instituit, & hoc ordine disposuit, nusq; eos integrum aliquod generalis exercitus robur amisisse aut perdidisse legimus, quin potius superiores uictoresq; extitisse scimus.

Tanta autem iusticia & seueritate, Turci disciplinam militarem, bellicq; gerendi leges custodiunt & conseruant, ut hac in re Græcos &

TURCICIS.

cos & Romanos longè exuperent. Nunquã inter ipsos factiones, seditiones, proditiões, aut mutuae cædes existunt. Siquidem leui saltem crimine conuicti, capite plectuntur. Milites uero Turcorum aliarum gentium bellatores multis in rebus excellent.

Primum enim Principi Ducibusque suis sine contumacia promptè obediunt, quod apud nostros minimè fit. Deinde, quamuis durissima necessitate urgeantur, tamen nunquã terga uertunt, sed potius audacius congregiuntur. Credunt enim diuinitus præfinitum esse, quo tempore, quo uemodo quis occumbere & mori debeat, Ideoque nihil sibi aduersi ante constitutam horam accidere posse arbitrantur. Postremò quia sunt patientes, multoque tempore, absque pane et uino, sola aqua & oryza sese sustentare possunt.

ORDO SEV DIS-
POSITIO BELLI ET
CVRIÆ TVRCICÆ
GENTIS.

VISIÆR BASSÆ.

VISIÆR BASSÆ sunt consiliarij
Turcici Imperato: Cum his enim de
omnibus suis negocijs conferre ac delibera-
re consuevit. Sunt autem quatuor, et ab ipso
Imperatore ex eorum numero, qui ex Chri-
stianis Turci facti sunt, & Christo contradi-
xerunt, Item multo peiores ipsis Turcis e-
uaferunt, deliguntur. Horum autoritas, &
potentia magna est, & sunt opulentissimi.
LESKER

LESKER KADIE.

LESKER KADIE, summi iudices sunt, qui bellicas controuersias, quotquot sunt, dñjudicant. Vnus in Romania, alter in Natolia sedem habet. Horum officium est, omnibus dicere ius, & omnium causas, quæ ad ipsos perferuntur, iuxta Mahometi leges decidere. Ad hos appellant ac prouolant omnes alij Kadix, & penes hos manet potestas, de qualibet controuersia quantumuis magna, pronunciandi.

DE ORDINE BELLE

BEGLERBEG.

BEGLERBEG, hic omnium Ducum Dux est, hoc, est summus militiæ Princeps, seu summi Principis locum tenens. Sunt autem duo Beglerbeg, & imperant illis qui uocantur Szantsakbegler, Vnus in Natolia in Ciuitate Galatiæ Cutheia. Alter in Romania, in ciuitate Rascianorum, quam Sophiam appellant, commoratur.

TEPH.

LI TVRCICI.

TEPTHEDAR.

TEPTHER ipsorum lingua librum significat, in quo rationes & calculationes conscribuntur. Inde Tephtedar nomen habent. Sunt Quæstores seu Thesaurarij, unus in Romania, alter in Natolia Rationem habent omnium prouentuum totius anni per totum Imperium Turcicum, omniumq; reddituum & expensarum. In aulis Principum sunt in magna autoritate.

IEREYS.

DE ORDINE BEL-

IEREYS.

IEREYS. Princeps militiæ naualis, bel-
licæ maritimi, qui semper ex numero Szant
sakorum aut præfectorum, qui Calliopolî
præsunt, eligitur. Potestatem habet nauium
trecentarum, quæ omnes gubernantur ue-
lis.

MODE-

LI TVRCICI.

MODERIS.

MODERIS, sunt homines docti in
Mahometi constitutionibus, sapientes &
exercitatissimi, Ideoq; omnes hoc nomine
appellantur.

MVTHI,

MVTHI, sunt Iurisperiti, ex quibus unus tanquam præcipuus legis doctor, eligitur, cuius decisionem non licet cuiq̃ retractare. Si quæ difficiliora loca in legibus inciderint, de illorum interpretatione isti consuluntur.

CAN-

LI TURCICI.

CANCELLARIJ.

Plurimi sunt scribæ in aulis Turcico-
rum Principum, diuersis tamen linguis ac
literis utuntur. Nam in Turcia, literis &
sermone proprio scribunt & loquuntur. In
Græcia & Italia Græco, in Pannonia uerò
& Moldauia, Rasciano sermone & pictura
utuntur in scribendo. Scribas autem omnes
Turci uno nomine lazici appellant.

SPAHI-

DE ORDINE BEL

SPAHI OGLANI

SPAHI ipsorum lingua nobilem,
 OGLAN uero puerum aut filium signi-
 ficat. Inde Spahioglani nomen habent, &
 sunt præcipui Equites in exercitu Turcico,
 educati in horto Imperatoris, eiusdemq; filij
 appellantur. Ex horum numero Szanfakbe-
 gler, deinde & Legati eliguntur. Numerus
 eorum millenarium complet, induti uesti-
 mentis splendidis & preciosis, à dextro la-
 tere Imperatoris equitant. Quilibet eorum
 septem aut octo milites sub se habet.

SOLVPH

LI TVRCICI.

SOLVPTHARI.

SOLVPTHARI, Hī una cum Spahioglanis educantur, pariq; potestate & dignitate pollent. Eorum quoq; numerus est millenarius, Ornatissimis & preciosissimis uestibus induti, à sinistris Imperatoris incedunt.

C   CAPL

DE ORDINE BELA
CAPICI.

CAPICI lingua Turcica portam significat. Inde Capici nomen habent. Sunt .n. lanitores seu custodes portarum Principis, qui magni æstimantur, & præcipua dignitate ornantur. Ex cohorte lanitazarorum deliguntur. Eorum sunt quadringenti.

LI TVRCICI.

VLVFAGI.

VLVFAGI, sunt mille equites sic appellati, delecti ex numero Ianitzarorum, aut ex præcipuis militibus Bassarum, qui fidelitatem & suam uirtutem, egregio ac memorabili aliquo facinore declararunt. Tertium ordinem post Imperatorem Turcicum obtinent.

C 2 CARI.

DE ORDINE BEL-
CARIPICI.

CARIPICI, & isti sunt Equites,
numero mille. Vt autem Equi eorum sunt
celeres & ueloces: Ita ipsi quoq; mira au-
dacia & celeritate sunt præditi. Arcu & sa-
gittis, hastis, clypeo, & curuis gladijs utun-
tur, seseq; armant. Stipendia habent copio-
sa.

SOLA-

LI TVRCICI.

SOLAKHI.

SOLAKHI, sunt milites præcipui & electissimi, Deliguntur enim & hîj quoq; ex numero Janizarorum, qui artem eiaculandi sagittas admodum callent, hîsc; emittendis præ cæteris, quam rectissimè, exercitati & assuefacti sunt. Numero sunt septingenti, quorum officium est, sagittis neruo appositis Imperatorem circumdare, eiq; aduigilare.

DE ORDINE BEL

IANITZARAGA.

IANITZARAGA. Hoc nomine dux Ianitzarorum appellatur, qui sub se habet uiceduces, quorum alij imperant militibus mille, alij quinquaginta. Sunt praeterea centuriones, decurionesq;. Sub horum potestate reliqui Ianitzari quietissime uiuunt.

IANIT-

LI TVRCICI.

IANITZARI.

IANITZARI, sunt pedites numero duodecim millia, præstantissimi, exercitatissimi et fortissimi milites, quorum fidelitati Turcicus Imperator, præcipuè sese committere & credere solet. Longis bombardis utuntur, ex quibus celerrimè globos eiaculantur, & rem attingunt, ad quam emittunt globos.

C 4

BES.

DE ORDINE BEL

BESLIE.

BESLIE, sunt etiam milites exercitati & celebrati, qui mirabiles suæ fortitudinis uirtutes ediderunt. Quilibet eorum quinque militum stipendia accipit. Eorum ferè, quadringenti sunt.

MVTA-

LI TVRCICI.

MVTAPHARAK.

MVTAPHARAK, sunt filij magnorum Principum, ministri Imperatoris, ampla fruuntur liberrate, nullum onus sustinent, præterq̄; quod Imperatori Turcico astant, eum obseruant & comitantur.

C 3 CZAVSI.

DE ORDINE BEL
CZAVSI.

CZAVSI, Clauas in manu gestant,
exercitum ordinant & dirigunt. Principi
præeunt in exercitu, eiq; uiam præparant,
sicut infrâ rursus dicitur. Sunt eorum tre-
centi. Horum opera Turcicus Imperator uti
etiam solet in legationibus.

GIM.

LI TVRCICI.

GIMLIE.

GIMLIE milites præcursores sunt, qui uelocissimos equos habent, ac cum necessitas postulat, magnum spacium una nocte absoluere & conficere possunt. Sunt loriceis circumdati, clypeo, hastis, & curuis gladijs pugnant.

ALCAN-

DE ORDINE BEL-
ALCANTZI.

ALCANTZI, Equites infimi ordi-
nis, sunt crudelissimi uastatores & depopu-
latores, qui cum in bellum solummodo
commodi sui causa proficiscantur (nihil
enim manubiarum aut prædæ ab his repeti
solet) igni ferroq; cuncta uastant. Magna est
eorum multitudo, nam excedunt numerum
triginta millium.

MEK.

LI TVRCICI,

MEK THER.

MEK THER, ministri Principis Tur-
cici sunt, qui ad expurgandas & ornandas
domos Turcici Imperatoris sunt destinati,
Tapetiorum & aulæorum curam agunt.
Hij tentoria custodiunt Imperatoris, quan-
do in bellum proficiscitur Imperator Turci-
cus.

ASAPPI.

DE ORD: BEL: TVR:

ASAPPI.

ASAPPI pedites sunt in emittendis sagittis peritissimi, missi à ciuitatibus Turcicis, ut tempore belli auxilia præstent Turcico Imperatori, singuli eorum singulis mensibus, ternos aureos Turcicos, pro stipendio accipiunt.

DE

DE TVRCARVM
MORIBVS EPI-
TOME,

BARTHOLEMAEO GEOR-
gieuiz Peregrino Autore.

IOANNIS GOTTSCAL-
CI BRABANTINI POETÆ LAV-
REATI IN LAVDEM AV-
TORIS.

QVòd uarios homines, uarias quòd uiderit ur-
Neritij nomen notaq; fama dabis. (bes
Raptus at à Turcis in uincula Bartholemaeus:
Neritio errauit per loca plura duce.
Hic Asianorum, atq; Arabum distractus in oras,
Quæ tulit est testis dira *ῥεβία* comes.
Ille Ithacem inter iactatus, & Ilium inter,
Clarior ingenio est factus Homere tuo.
Hic maris, & terræ discrimina maxima sensit?
Ille sed expertus, sola pericla maris.
Quid multa? hic dignus quem laudet Musa Maro-
Meonij uatis dignus & ore boni. (nis:

PIO ET CHRISTIA-
NO LECTORI BARTHOLE-
męus Georgieuz Peregrinus Hiero-
solymitanus S. D. P.

SÆVA DISCORDIA, ET
Principum nostrorum intesti-
na bella hoc mihi Peregrino
pepererunt Christiane Lector,
ut omnibus bonis spoliatus,
catenis uinctus, per aspera atque lubrica
Thraciæ, Asiæq; minoris loca, ut iumentum
aliquod, oppidatim, uicatim & plateatim
uenum ductus: ad grauissima, uariaq; rusti-
ca negocia septies uenundatus: ibiq; sub
Turcica ac rustica ferula & aspera discipli-
na, in fame & siti, in frigore & nuditate sub-
dio cubans, gregem ouium armenta; pa-
scere, agriculturam exercere, equos curare,
militiæq; artem discere compulsus sum. Un-
de capta fuga, glandibus, herbis agrestibus
earumq; radicibus amaris, modico sale con-
ditis uictitans, in solitudine arctico polo du-
ce errans, inter uoracissimas feras uersatus
sum. Helleponticum mare, trabibus su-
ne colligatis, traicere conatus sum, tandem
captus, ad herum reductus, manibus ac
pedibus ligatus, in terram prostratus, fusti-
bus duriter cæsus, postea ad mangones at-
que

N V N C V P A T O R I A .

que Ianistas uenum reiectus: ita ut tredecim annorum spacio, aduersæ fortunæ fluctibus agitatus, sub Imperio Turcarum multas miseras, calamitates, afflictiones, & persecutiones pro fide Sancta Catholica experiri, patiq; coactus sim.

Qui quum illa magis compendiosa uia, hoc est per Thraciam, tantam tyrannidem, grauissimam seruitutem, & crudelissimam infidelium afflictionem effugere nequiuissem, alia uia uidelicet antarcticum polum uersus, per Caramaniæ, ac Syriæ deserta & periculosissima loca fugiens:

Per uarios casus, per tot discrimina rerum,

In terram sanctam, ad fratres Diui Francisci Hierosolymæ in monte Sion habitantes, perueni. Inde post cursum unius anni, quasi à mortuis (Diuina uoluntate) suscitatus, illiusq; uoracissimi & insatiabilis draconis orco, & faucibus ereptus, eiusq; tormentis, & supplicij liberatus, fratribus meis Christianis, illarum pœnarum certissimus nuncius ueni: ut dignam suorum scelerum, atq; errorum pœnitentiam facerent, ne & ipsi in eum tormentorum, ac cruciatuum locum ueniant: ut etiam intelligant, quo in odio

D   esse

EPISTOLA

esse debeant hi, qui Christianum gladium nostrarum miseriarum futurum uindicem, iam ante tot secula, tam fidelium, quàm etiam infidelium, prophetico ore prædictum, & ad illud Sathanæ regnum destruendum & demoliendum prædestinatum, ab hac sanctissima & diu desiderata expeditione, remorantur.

Quum igitur post terræ sanctæ peregrinationem, occidentalium quoque partium, loca uisitando, illarum crudelitatum tragœdías, leuiter delineassem, nec non alia quædam, quæ aut quotidiana conuersatione, & experientia longoque usu, in aula & militia Turcarum Imperatoris existens didiceram, uel quæ doctiores & sapientiores eiusdem, legere, seu recitare audiueram, uel à senioribus (olim dicta aut lecta) ratiocinari intellexeram, memoriæque commendaueram: singula breuiter, ac fideliter in diuersis locis, & diuersis temporibus conscripta, particulatim diuulgassem, & postea à me diuulgata, per doctos probosque uiros in uaria idiomata traducta, & publicata comperissem, eaque necessaria, & quodammodo utilia, & grata lectoribus perspexissem, omnia in unum fasciculum collegi: nunc uerò in meliorem

N V N C V P A T O R I A .

liorem formam redacta, tibi ea optime ac
Christiane Lector legenda offero.

Tu igitur exemplo CHRISTI salua-
toris (qui illius pauperulæ uiduæ munus-
culum offerentis, tot Principum preciosis
munerib. prætulit) hoc exiguum mu-
nuscum afflicti peregrini, æ-

qui boniq; consulere ue-

lis. Vale. Romæ

Idibus Septem-
bris,

M. D. LII.

D 2

DE

DE TVRCARVM
RITV ET CEREMO-
NIIS CAPITVLVM.

*Et primo loco de Templis, seu
Meschitis eorum.*

HABENT Tempia satis ampla, & sumtuosa, ipsorum lingua Meschit appellata, in quibus nullas prorsus imagines uidi, præter hæc uerba inscripta Arabica lingua, uidelicet, *La Illah Illelah, Mehemmet, Iresul, Allah, Tanre Bir Pegambir Hach*: id est, non est Deus nisi unus, Mehemmet autem propheta eius: Creator unus, & prophetæ æquales. Vel hæc, *Fila Galib Illelah*, id est, non est fortis sicut Deus. Deinde conspicitur magna abundantia lampadum ardentium oleo, totum Templum dealbatum, paui- mentum storeis stratum, ac desuper tapetis ornatum. Circa Templum turris miræ al- titudinis, quam eorum sacerdos tempore orationis ascendens, uoce alta, digitis in au- res insertis, hæc uerba ter repetit, *Allah Hech- ber*, id est, Deus uerus unus. Audito clamo- re conueniunt in Templum nobiles & oci- osi, tantum deuotioni astricti. Deinde præ- dictus Sacerdos descendens orat cum illis,
idq;

DE TVRC: RITV ET CEREM:

idq; ex officio facere debet quinquies inter diem & noctem. Quicumq; uerò ueniunt ad orationem, debent abluere manus, pedes, & pudenda: postremò ter spargunt aquam super capita, recitando hæc uerba, *Elhemdù Lil-labi*, id est, gloria Deo meo. Deinde, exutis calciamentis *Patfsmagh* dictis, ipsq; ante ianuam Templi relictis introeunt, alij nudis pedibus, alij habentes munda calciamenta *Mesth* uocata, quibus non palpant terram. Fœminæ nunquam congregiuntur cum uiris, sed seorsum certo in loco, prorsus abstruso, à uirorum conspectu, & auditu: ipsæq; rarius Templum frequentant, ut tempore *Bairam* paschatis, nonnunquam diebus *Veneris*, quæ *Gsumaagun* eorū lingua uocatur, orantq; ab hora nona noctis usq; ad duodecimam, ut puta mediam noctem: atq; inter orandum corpus continuo agitato, & uociferationibus mirè affligunt, ut sæpius uiribus & animo defectæ, in terram pronæ concidant, & si aliqua ab eo tempore se grauidam senserit, Spiritus sancti gratia imprægnatam esse affirmat. Cumq; pariunt, ab ipsis nati *Nefes Oglu*, id est, Animæ, uel Spiritus sancti filij appellantur. Ita mihi narratum est à pedissequis earum: nam nec ipse uidi, nec aliquis uirorum huic spectaculo interesse

DE TVRCARVM

potest. Virorum autem orationibus cum
 hero meo sæpe interfui, quibus mos hic est.
 Inter orandum pileos suos (qui *Tsalma* illo-
 rum lingua uocantur) non deponunt, sed
 summis digitis attingunt, quasi eleuaturi,
 genibus incumbunt, & terram sæpè deo-
 sculantur. Christianum eorum sacris interes-
 se nepharium putant, credunt enim ab ho-
 minibus (ut ipsi aiunt) illotis, sua templa
 contaminari, quippe Christiani non usur-
 pant illorum more frequentia lauacra. Ibi
 Sacerdos illorum suggestum ascendit, ac ad
 duas circiter horas concionatur: peracto
 sermone ascendunt duo pueri, qui cantando
 suas preces pronunciant. Peracto eorum
 cantu, incipit Sacerdos cum toto populo
 submissa uoce cantare, quassando corpus
 in latus, nihil aliud præter hæc uerba, *La illah
 Ilallah*, id est, non est nisi unus Deus, sic me-
 dia ferè hora personat, ac mouetur. Huius-
 modi autem orationes, & ceremoniæ, ut
 cantus, prædicatio, non fiunt singulis die-
 bus, nisi tempore Quadragesimali & die fe-
 stiuo, utputa die Iouis, ab hora nona no-
 ctis, usq; ad duodecimam. Et ipsa di-
 es Veneris, à quibusdam re-
 ligiosissimè colitur.

CEREMONIIS.

DE QUADRAGESIMA eorum.

HABENT etiam Quadragesimam sua lingua *Orutz* appellatam, ieiunantes unum mensem, & unam hebdomadam singulis annis, at non semper eundem, sed si (uidelicet hoc anno) ieiunauerint Ianuari-um, sequenti Februarium, pergentes serie, ita ut duodecim annorum decursu annum, & duodecim hebdomadas loco decimæ offerant Deo. Cum ieiunant, toto die nihil gustant, ne panem quidem, aut aquam. Deinde uisa stella, licet illis omnia manducare, præter suffocatum, & porcinas carnes. Suffocatum ab eis, *Murdar*, id est, cadauer siue immundum, & porcus *Domutz* uocatur. Quadragesima peracta, Pascha celebrant, eorum lingua *Bairam* uocatum, magna cum solennitate, per triduum, oblinentes ungues manuum & pedum certo ceromate ab eis *Chna* appellato, quod ungues rutilos efficit: eadem quoque tinctura caudas equorum & pedes imbuunt, hic color tenacissimè hæret, nec ablui, aut extergi potest: quamobrem nisi noui à radicibus ungues exierint, semper rutilantes apparent, sed de manibus frequenti lotionè potest deleri.

Mulieres non solum ungues, sed & manus, atq; pedes illo ceromate imbuunt.

DE CIRCVMCI- sione.

VTuntur circumcissione eorum lingua *Tsuneth* dicta, non octaua die more ludæorum, sed quàm primum natus septimum aut octauum annum exegerit, sermonis iam peritus, idq; ipsis mysterium est, propter uerba confessionis, quæ ante circumcissionem requiruntur, erecto pollice manus *Parmach* dicto, hæc uidelicet, quæ supra ostendimus in templis descripta. Puer ob id non defertur in templum, sed in domibus parentum circumciditur. Huic solennitati sæpè interfui, quæ ita se habet. Primò conuocatis amicis ad conuiuium, quibus satis delicata parantur fercula, ex omni genere carniū, quo ipsis uesci licet, & passim (ut apud ditiores) bos cæditur, in hunc excoriatum & exenteratum includunt ouem, in qua gallinam, & in illa ouum, quæ integrè assantur ad splendorem illius diei. Deinde inter epulas tempuscq; cœnæ adducitur puer circumcidendus, cuius medicus illius artis glandem retegit, & replicatam pellem

CEREMONIIS.

lem forpiculis apprehendit: deinde quō me-
 tum adimat puero, ait se in proximum diem
 circumcisionem peracturum, atq; ita disce-
 dit, mox simulans, quasi omisſum aliquid
 eſſet, quod ad præparationem attinet, ex im-
 prouifo præputium abſcindit, uulneri pa-
 rum ſalis, & bombasini apponens, iam uo-
 cabitur *Muſulman*, id eſt, circumciſus. Et die
 circumcisionis non induntur illis nomina,
 ſed ipſo die natali, quo in lucem eduntur,
 quę talia ſunt, & primo Regum, ut *Suleiman*,
Solomon interpretatus. *Sultan*, *Scelim*, id eſt,
 princeps pacis. *Murath*, *begh*, id eſt, desidera-
 tus dominator. *Muſtafa* & ſimilia. Ducum,
Pirin, *Hairadon*, *Hader*, *Ebrahimi*. Dominorum
 humilioris conditionis, quemadmodum
 ſunt *Spahalar*, *Sauſlar*, *Eminler*, *Behram*, *Mem-
 mi*, *Mehemmet*, *Alli*, *Ahmat*, *Tcielebi*, *Paiazith*,
Chatſun, *Huſcres*. Cæteris omnibus, *Muſa*,
Ionutz, *Schender*, *Perhat*, *Ferro*. Captiuorum
 ac ſeruorum maiori ex parte *Seremeth*, quod
 nomen ſignificat audacem, atq; uelocem.
 Poſtea continuato trium dierum conuiuio,
 circumciſus ducitur in balneum, cum maxi-
 ma pompa. Cum redit domum, ducitur per
 conuiuas, qui parata illi munera offerunt:
 Alij uestes ſericeas, alij ſciphos argenteos, alij
 pecunias, uel etiam equos. Mulieres quoq;
 D 5   induſia,

DE TVRCARVM.

indusia, sudariola, & alia huiuscemodi. Iuxta uoluntatem & opes unusquisque conuiuarum donat. Fœminæ non patiuntur circuncisionem, sed tantummodo iam dicta uerba confitentes, *Musulman* efficiuntur, Si autem ex Christianis quispiam sua sponte confesso Mehemmeto circuncidi se patiatur, quod sæpe contingit, propter grauissimum iugum, & onus tributî, talis ducitur per omnes uicos atque plateas ciuitatis, summo cum honore, & gaudio populî sonantium tympana: ipsi quoq; dantur munuscula, postea immunis efficitur à solutione tributî *Haracs* eorum lingua appellati: Et cupiditate huius lucri, multi Græci, quos *Yrunlar*, & Albani, quos *Arnaular* uocant, circunciduntur. Si quis ui compulsus, ut puta qui Musulmannum feriret, uel uituperio afficeret, aut Mehemmetum blasphemaret (quod uidi Episcopo cuidam Græcorum sectæ, contigisse) circunciditur, illi nihil datur: à tributî tamen solutione liber erit, sicut & cæteri *Musulmanlar*, id est, Circumcisi.

DE SACERDOTIBVS

EORVM.

Sacerdotes uero, illorum lingua *Talismanlar*

C E R E M O N I I S .

manlar uocati, parum uel nihil differunt à laicis, nec etiam à proceribus ceremoniarum, (quales apud nos sunt Episcopi) nec magna in ipsis doctrina requiritur, satis erit si Alcoranum, & Mussaphum nouerint legere. Illi autem qui etiam interpretari secundum textum nouerint, peritissimi habentur: quoniam non uulgari lingua Turcica, sed Arabica à Mehemmeto sunt tradita, quòd nephas esse putant, si uulgari lingua interpretata describerentur. Eliguntur isti Pontifices à populo, stipendium autem à Rege pro labore accipiunt: Vxores habent, & habitum ut seculares. Si stipendium non sufficit propter multitudinem liberorum mechanica tractant, ac libero etiam homine digna attingunt: præficiuntur scholis, aut libros describunt. Apud illos sanè nullos uidi typographos, sed chartam optimè parant. Alij alium quæstum faciunt, ut sartoris, sutoris, & similia.

D E M O N A C H I S .

Non desunt illis Monachi *Deruislar* uocati, uarij quidem ac imprimis triplicis ordinationis. Primus ordo talis est, qui nihil proprij habentes, quasi nudi incedunt, præter pudenda pellibus ouinis tecta: & tempo-

DE TURCARVM

tempore frigoris ad cooperiendum dorsum
similiter pelle utuntur: latus, manus, pedes,
& caput nullo prorsus tegunt uestimento.
Exigentes Eleemosynam tam à Christianis,
quàm à Turcis, *Alahici* petentes, quod signi-
ficat, propter Deum. Hi deuorata herba *Mas-
lach* uocata, in rabiem aguntur, adeò ut per
pectus totum in transuersum uulnus du-
cant, itidem per brachium uel nullo dolore
dissimulato, & fungum arborum incensum
capiti, pectori, manui superpositum non re-
mouent, donec in cineres resoluatur.

Aliud genus uidi, qui incedunt pertusa
uerpa, siue mentula, & incluso annulo aereo
ponderis trium librarum, à coitu disclusi,
ob seruandam castitatem.

Tertium genus rarò egreditur, sed ma-
nent die noctuq; in templis, habentes in an-
gulis templorum tuguriola, sine calciamen-
tis, uestimento, discooperto capite, nihil ge-
stantes, præter unam camisiã, multis die-
bus ieiuni, orantes, ut Deus ipsis fu-
tura reuelet, quos rex Turcarum
bellum moturus consu-
lere solet.

CEREMONIIS.

DE REVERENTIA,
quam exhibent Machometi tra-
ditionibus.

TAntam reuerentiam Turcæ Machome-
ti traditionibus & statutis præstant, ut
non solum Deum (quod nostris plerumq;
accidere) non blasphemant, imò schedam
quomocuncq; scriptam in terra iacentem
si reperierint, erectam, & sæpius deoscula-
tam, in rimam aliquam parietis positam, ob-
struunt: dicunt peccatum esse, si literæ qui-
bus nomen Dei & lex Machometi descri-
buntur, pedibus conculcentur. Et nemo au-
det Christiano, uel alterius fidei seu religio-
nis homini uendere Alcoranum, aut alia eo-
rum scripta, ne abiecta palpentur pedibus,
uel immundis manibus contrectentur, alio-
quin capitis pœna plecterentur, Quare in
hac re nobis profectò meliores dici possunt.

DE SCHOLIS
ipsorum.

HAbent quoq; loca ad Instituendum
Hochumachgirleri eorum lingua appel-
lata, & suos Doctores quos Hogfialar uo-
cant, tam masculos, quàm foeminas, separa-
tim

DE TVRCARVM

tim tamen instituunt, masculi masculos, & foeminae foeminas, Astronomiam, Philosophiam, Artem poetice. Inter discendum clara uoce clamantes, ad latus corpora mouent. Musicam non norunt artificialem, sed fingunt carmina ad praescriptas regulas, quae ita se habent. Quodlibet carmen undecim debet complecti syllabas, Placuit itaque exempli gratia haec pauca inserere.

CARMINA AB IPSIS
Bethler dicta.

Birechen bes on eiledum derdumi
Iara dandam istemiscem iardumi
Terch eiledum zachmanumi gardumi
Ne ileim ieniemezum glunglumi.

Sunt enim carmina amatoria, Deae ipsorum lingua *Afsih* uocatae, id est, Deae amoris, quorum interpretatio haec est de uerbo ad uerbum.

Birechen, id est, ex una. *bes*, id est, quinque. *on*, id est, decem. *eiledum*, id est, feci. *derdumi*, id est, tribulatione mea.

Iara dandam, id est, a creatore. *istemiscem*, id est, postulavi. *iardumi*, id est, auxilium.

Terch eiledum, id est, neglexi. *zachmanumi*, id est,

CEREMONIIS.

id est, patriæ meæ. *gurdumi*, id est, uisitatio-
nem.

Ne, id est, quid. *ileim*, id est, faciam. *ienie-
mezum*, id est, non possum uincere. *glunglumi*,
id est, mentem meam.

DE MATRIMONII contractione.

Matrimonium eorum lingua *Eulennech*
uocatum, tale est. Coeunt nuptiæ si-
ne iuramento, accipiunt planè indotatas,
propemodum emere coguntur, contrario
(quàm olim apud Romanos) more, ubi ge-
ner emi solebat, non nurus. Nihil habet
sponsa in corpore cultus uel ornamenti,
quod non cogatur à soceris redimere. Di-
uortium apud illos faciunt improbi mores
uel infœcunditas: cognoscit de istis rebus
iudex ipsorum. Inter seruos emtos etiam
matrimonium permittunt, sed geniti ex illis
uernæ fiunt.

DE PEREGRINATI- one illorum.

Peregrini, eorum lingua *Hagfilar* appel-
lati, loca ab ipsis sancta habita inuisunt,
uide-

DE TVRCARVM

uidelicet *Mecham*, *Medinum*, ut nostri Hierosolymam, ibi aiunt *Mehemmetum* obiisse: sed non minus quæstus gratia quàm religionis & deuotionis. Ibi uiso calciamento *Tsaroth* uocato, quod inauratum solummodo à testudine templi pendet, coëmptis subtilissimis telis, *Chumas* dictis, in patriam rediuntur magno cum lucro. Et cum redierint, alij uectant deuotionis gratia aquam in utribus plateatim, idq; obuijs sitientibus gratis offerunt, alij rem suam agunt, & si qui in itinere pereunt quocunq; modo, etiam si non ueniant *Mecham*: nihilominus in peregrinorum numero habentur.

DE MIRACVLIS *Machometi Mecheæ* factis, & quæ modernis quoq; temporibus, aiunt eum facere.

Nescio miracula'ne uel miraculosas nugas potius dicam, quæ sunt scripta in eorum libro *Mehemmedini* dicto. Aiunt enim, quod sibi etiam persuasum habent, quòd cum *Mecha* extrueretur, Deum per *Machometi* preces montibus iussisse, ut lapides ad ædificandum *Mecham* quisq; adferret: cumq; quisq; montium decimam lapidum

CEREMONIIS.

pidum attulisset, & ex his Mecha extructa, & completa fuisset: quidam mons *Araphat* *dag* dictus, quum cæteris, ex longinquo-ribus partibus ueniens tardior esset, & *Mecham* extructam uidisset, cognouissetque eius lapidibus opus non esse, cœpit flere amarè. Quem quum *Machomet* flentem uidisset causamq; eius doloris intellexisset, dixit: Esto bono animo, inquit, & noli tristari, sed depone in eo loco, illi demonstra- to, decimam tuam: & quisquis super eum lapidem non orauerit, illius peregrinatio inutilis, ingrataq; fiet. Et percussit *Machomet* lapidem pede, & eduxit ex illo aquam ad potandum inutilem, imposuitq; illi no- men *Abzemzem* sui, id est, purificationis a- qua, ex qua omnes eorum peregrini in ua- sculo secum deferre solent: & dum quispiam eorum moritur, uestimenta qui- bus cadauer ab eis inuolui debet, ea aqua asperguntur in remissionem omnium scele- rum eorum.

Dicunt etiam, quod nemo potest *Mecham* uenire, quin aduentus eius *Machometo* sit cognitus, qui postea custodibus (qui om- nes sunt eunuchi) per eum reuelatur: & si talis *Hagij*, id est, peregrinus raptor fuerit aut
 E sceleratus,

DE TURCARVM

sceleratus, seu Christianus, uel alterius religionis homo, dicti custodes prohibent illi Meham ingressum. Cæterum cadauer eius ibi non est, ut quidem aiunt, sed forma imaginis in muro templi, persona Machometi impressa: illam deosculantur, & ita domum redeunt. Talia enim sibi mendacia loco miraculorum illi infideles per Machometum habent persuasa: & multo magis ridiculosa, quæ profecto pudet me hic adferre. Velim tamen ut generosus lector interrogaret aliquem Turcarum, si ita sese res habeant, tunc affirmabit peregrinum meram ueritatem narrare.

DE ELEEMOSYNA eorum.

Habent xenodochia *Imareth* appellata, ex testamento Regum condita, ubi datur cibus pauperibus atque peregrinis, sed alibi alius. Sunt qui dant orizam *pirrinets* *Tforbà* dictum cum carnibus: alibi *Boghdai* *as*, qui fit ex tritico, pro obsonio: additur panis satis magnus: potus quem præbent est aqua. Cæterum pernoctandi ibi aut dormiendi locus nulli conceditur, sed habent alium pernoctandi publicum *Charuat sanrie* ubi

CEREMONIIS.

ubi gratis recipiuntur hospitio: non habent tamen lectos, sed in foeno uel stramine sub tecto dormiunt.

DE VICTIMIS

eorum.

Immolant etiam uictimas, sed plerunq; uotiuas, Chorban tam Turcica quam Arabica linguis uocatas, in morbo enim aut periculo ouem uel bouem, pro cuiusque opulentia in certis locis se sacrificaturos promittunt, uoti deinde uictima non combyritur in holocaustum, ut Iudæis mos est, sed mactato animali, cutis, caput, pedes, & quarta pars carnis sacerdoti præbetur altera deinde pars datur pauperibus, tertia uicinis.

Cæteras reliquias ipsi uictimatores sibi, & comitibus parant ab uescendum, neq; tenentur uoto, si è morbo uel periculo crepti non fuerint. Omnia enim illorum conditionalia sunt: dabo si dederis. Similis etiam apud Græcos & Armenios, & cæteras nationes Asiaticas Christianæ religionis cultus obseruatur.

DE LEGATIS ET *Testamentis.*

E 2

Si

DE TVRCARVM

SI quis ex Musulmannis moriens testamentum condere constituit, talia sermè legata fiunt, adhibitis amicis & uicinis, ut aut riuos deducere ex longinquis partibus ante aliquod hospitale, aut templum, siue in locum aridum, qui frequentatur ab hominibus *Hairitsi*, id est, pietatis gratia, *Gniansi*, id est, pro anima. Alij captiuos, & emticios feruos legant liberos faciendos. Mulierculæ autem (ut hoc genus præ cæteris superstitiosum est) legant pecuniam militibus, pro certa cæde Christianorum, Id putant magno ad salutem suæ ipsarum animæ prodesse. Reges uerò templa, hospitalia, extruenda constituunt, & alijs si qui sunt potentes.

DE CEREMONIIS *Defunctorum.*

VBi quis moritur ex ipsis Musulmanlaris masculus, tunc masculi funus curant: si foemina, foeminae. Abluunt cadauer, ac nitidissimis lineis induunt, postea efferunt extra urbem in locum aliquem: nephas enim est in templis sepelire. Præcedunt cœroferarij cum candelis Monachi illorum, subsequuntur sacerdotes cantillantes interim

rim, donec ad sepulturæ locum perueniant. Quod si pauper fuerit ille defunctus, pro laboribus religiosorum plateatim collectæ pecuniæ solent illis offerri.

DE ÆDIFICIO SEPULCHRI Tulbe dicto.

Conditorio superedificatur (utputa Regio) templum, ipsi enim Reges in urbe sepeliuntur: Diuitum & pauperum instar altaris in eam altitudinem, ut bestię insultare, aut locum conspurcare non queant. Sæpius eõ cum luctu redeunt, & inferias ciborum monumento superposito, panes, carnes, caseum, oua, lac, nouendialis cœna, more Ethnicorum, pro anima defuncti deuoratur à pauperibus, aut auibus cœli, & fornicis. Dicunt enim æquẽ gratum esse Deo, offerri eleemosynam tam brutis egentibus quàm hominibus, cum ob amorem Dei offertur. Multos uidi, qui auiculas reclusas, data pecuniâ ualoris auiculæ, euolare iusserint, alios panem piscib. in flumen proijcere amore Dei, dicentes se pro tali pietate erga egentes mercedem amplissimam à Deo consecuturos.

DE TVRCARVM
DE MILITIA
eorum,

HAbent omnes unum Regem qui illo-
rum uocabulo *Huncher Othmanlardan*
Sahisultan Suleiman, modernus ita appellatur
ab eis, id est, Imperator ex Ochomanis Sahi
princeps Solomon, qui nunc habet filium
primogenitum uiginti (uel circiter) trium
annorum *Mustafa* uocatum, excellentem su-
os antecessores tyrannide, atq; crudelitate,
sæpè insidiantem patri, ut si quomodo pos-
set illum occidere, ob libidinem dominij.
Sed quomodo à patre interfectus sit, in fine
huius libri diceretur,

Habet Rex sub se duos duces siue Satta-
pas *Tfangiach Begler* uocatos, Europæum &
Asiaticum, quibus subsunt præfides mino-
res *Timargilar* dicti, quorum imperijs pa-
rent milites ordinarij, qui si cessant dum ad
expeditionem euocantur, suspendio pœnas
luunt. *Bassalar* qui interpretantur capita,
plures sunt, ñ propter consilium semper Re-
gem comitantur. *Sulhtarlar* quoq; qui
sunt stipatores corporis illius, semper post
tergum eius succedere solent, unâ cum *Ca-
pugtsibegler*, id est, cubicularijs. *Iazitgsibegler*,
id est,

RE MILITARI.

id est, cancellarijs. *Eminler*, id est, tributum exactoribus, uidelicet puerorum, & pecuniarum. *Spahalar*, id est, leuis armaturæ militibus equestribus, multis. *Vlachlaris*, id est, nuncijs, & alijs huiusmodi continuè aulam sequentibus.

DE CONDITIO-
ne procerum.

Nullus ex Satrapis possidet prouinci-
am aut ciuitatem aliquam iure hære-
ditario, quam post obitum liberis uel suis
successoribus possit relinquere sine consen-
su sui regis. Sed si aliquis Ducum, uel prin-
cipum certas possessiones cupit habere, id
illi conceditur hac conditione. Initur ra-
tio precij, et redituum illarum possessionum.
Cognoscit & Turca, quot milites alij annuo
illo censu possint, tunc satrapa illi cogitur
habere illum numerum militum semper
promptum, ad omnia imperata, alioqui ca-
pite plectitur: Nihilq; eum à belli comi-
tatu potest excusare, quàm sola aduersa ua-
letudo. Et si quando Turcæ placuerit eum
priuare tali beneficio, in eius est libertate:
si autem non deponitur, suum est usq; ad
mortem. Post obitum, si successores defun-

DE TURCARVM

eti pactum obseruare uoluerint, admittuntur, sin secus, alijs prouidetur. Si aliquando aliquis istorum procerum cum rege loquitur, oculos humi defigit, non audens illius uultum contueri.

*DE BASSIS, QVOS
Consiliarios, seu Cancellarios, aut potius
Secretarios possumus intelligere.*

OMnes Bassæ plerunq; sunt eunuchi (prout mihi narratum est, cum essem mancipium cuiusdam Constantinopolitani satrapæ) qui sunt cæteris eius proceribus, exceptis Sangiachis, potiores apud Turcam, & omnes ferè ex raptis Christianorum filijs in eam dignitatem prouehuntur. Nullus tamen eorum etiamsi habeat filiam Turcæ in uxorem, ut Hrustan Bassa habet, donatur castello, pago, seu uilla, quod hæreditario iure possideat: sed si in aliquam dignitatem effertur, illam uel ad mortem, uel donec Turcæ placet, habet.

*DE OBEDIENTIA
quam Turcæ suo Regi præstare
coguntur.*

Nemo

Nemo neque ex leniteris, uel Proceribus armatus, uel gladio accinctus, habet licentiam per ciuitatem incedere: nisi quum Turca uenandi aut orandi gratia palatium egreditur, & si qui sunt custodes ciuitatis aut officiales, baculos gestant, qui ubi litigantes, uel alteri iniuriam seu calumniam inferentes reperiunt, fustibus eos puniunt. Neque quispiam illi loquens, audet eius faciem intueri, sed in terram procidens deosculatis pedibus eius, fixis in terram oculis sibi loquitur.

Et dum Veredarios cum literis suis, ad aliquos rectores prouinciarum mittit, quorum equi in itinere ubi defatigati, & ueloci cursu lassii fuerint, facultatem habet Veredarius quoscunque in uia repererit, equis deprecere, qui si in itinere neminem offendit, ad Ciuitates, uel pagos diuertit, *Cadiam*, id est, iudicem aggreditur, qui, si illi equum non inuenerit, ante ostium domus suae suspenditur, & hanc ob causam pauci equis, sed asinis utuntur. Et quum talis Nuncius ad eos, ad quos missus est peruenerit, a quibus honorifice exceptus, literis eorum Regis magna eum humilitate acceptis, & deosculatis, mandatis eius mira celeritate exequutis, di-

E s mitti-

DE TVRCARVM.

mittitur. Nemo ibi princeps qui illi contradicat, nulla Prouincia uel Ciuitas (ut fit apud nos) quæ rebellet, nullus demum qui illum non timeat.

QVO PACTO TVRCÆ
vires diminuuntur.

TVrcarum Imperator ex æquo omnes Prouincias suis Proceribus, ea tamen conditione distribuit, ut eius Prouinciæ redditibus miles continue, tam tempore pacis quam belli, alatur: nunquam vires occiso milite amittit, nisi amittat & prouinciam. Exempli gratia, si Imperator Turcarum nunc habeat quadringentos milites, quorum centum Hungariæ prouentibus sustententur, ibi amissa Hungaria amittit centum milites: si uero nullam amittit Prouinciam & totum amiserit militem, nihil amisit: quia in eorum loca etiam si plures cupit, inueniri facile possunt: non secus quam apud nos beneficia Ecclesiastica uel alia officia uacantia, facile possessorem inueniunt.

DE CONDITIONE
Chazilariorum.

Milites

RE MILITARI.

Milites *Chazilar* uocati, strenui, & iure militari miro modo exercitati, qui in primo congressu lanceas frangunt cum aduersarijs suis, nulla prorsus armatura, præterquam clypeo, hasta, framea utentes more nostratum, ut puta lorica, galea: sed fractis hastis, euaginata framea, clypeo sese defendentes, uiriliter pugnant, semper capiti, manui aduersariorum insidiantes, aduersarios rotis uiribus extinguere nitentes. Punctura autem gladij hostem, uel equum ferire, non laudi, sed ignominia ducitur apud eos.

Hæc omnem uitam, & salutem in protectione Fortunæ Deæ, ipsorum lingua *Nasusup*, siue *Cisutara* dictæ, habentes, cuius apud omnes prouerbum istud celebratissimum est, *Iazilan Gelur Bassina*, quod ita potest interpretari lingua Latina, *Iazilan*, id est, scriptura. *Gerlur*, i. ueniet. *Bassina*, id est, capiti, quasi dicerent, quicquid die natiuitatis uniuscuiusuis Fortuna Dea capiti inscripserit, id euitare impossibile erit, etiam si latitauerit in arce inexpugnabili. Horum enim gesta carmine in historijs descripta, ab omnibus recitantur, ut & cæteri eadem audacia (honoris & laudis studio exciti) fortiter, & intrepide hostem aggrediantur. Cæterum
pro

DE TURCARVM

pro qualibet uictoria talium, stipendia duplicantur, ita quod omnes prædicti equestres debent regem sequi, instructi his armis, lâcea, framea, sagittis, claua ferrea, alij habent clypeos, alij non, & semper accipiunt stipendium, tam tempore pacis, quam belli.

DE ORDINE

Peditum,

Primus ordo peditum est *Solachlarum*, id est, sagittariorum, tales utuntur arcu, sagittis, frameis, differunt pileis à lenitseris. Secundus ordo est lenitserorum, illi etiam habent arma similia *Tsolachlarum*, pro arcu tamen & sagittis harcabus utuntur, & una securi. Tales omnes collecti à Christianis ibi degentibus sub tributo, ui abrepti circumcisi, in loco *Tsarai* dicto, educati, contra Christianos pugnant strenuissime, & habent satis exigua stipendia uictui: uidelicet alius quatuor, alius quinque uel sex nummos *Ahtse* uocatos, qui sexaginta Coronatum conficiunt: & hi sub poena uitæ non possunt equitare, nisi ægrotent. Reperiuntur etiam ex filijs *Turcarum* facti lenitseri quam plurimi.

Tertius ordo peditum *Azaplarum* est, quorum

RE MILITARI.

quorum finito bello finitur & stipendium, & sunt omnes filij Turcarum. Tales utuntur longiori hasta, framea, pileos habent rubros, uel alterius coloris ex panno, cum quatuor angulis, corniculatis, *Tachia* dictis, & differunt à *lenitseris* & *Solachlaris* uestitu atq; armatura: tales perfodiunt hostium equos in bello. Deinde aliud genus pedum ex *Vualachia* sectæ Græcorum, *Voinichlar* uocati, hi nihil aliud habent stipendij à Turca, quam quod immunes sunt à tributi solutione, & decimis. Tales tenentur ociosos equos Regis Turcarum proprijs sumptibus alendo, curamq; illorum gerendo, ducere tempore belli.

DE TENTORIIS RE- gis Turcarum.

CVM Constantinopolim relinquens Turcarum Rex ad bellum proficiscitur, duo usurpans tentoria, cognomento *Satorlar*, cum hodie alterum ad proximam mansionem figitur, ut ibi postero die recipiatur. Magnitudo tabernaculi tanta est, ut procul uisentibus urbs uideatur: proximo castrametantur Principes, & ambiunt Regis sui tabernaculum: deinde equites, qui uel singuli,

DE TVRCARVM

guli, uel terni tentorium habent. Etiam pedites habent propria tabernacula, id enim ex disciplina habent, ne quis sub dio cubet. Ituro exercitui stratores uiam faciunt, hinc inde collocantes acruos lapidum, uel strutes lignorum, ad indicium uia, adeo ut ne in tenebris quidem facile erretur. Mouent se media nocte, & usq; ad meridiem sequentis diei in agmine sunt.

Inter equitandum Rex in medio duorum Bassalarum cum illo colloquentes incedunt, quos praecedunt aliquot lenitserorum ordinis milites in equis, ferentes candelas ardentes: & hoc fit tempore noctis obscuro. Deinde *Tsauslar*, id est, Capitanei, clauas habentes ferreas, undiq; cuspidatas, pellunt homines a conspectu Regis, ad iactum, uel cursum sagittae, ibi *Sulhtarlarum*, id est, stipatorum copia, inter quos currus cynaedis pleni, in usum Turcae, & Procerum. Subsequuntur & praecedunt iam dicti Duces cum maximo milite equitum, & peditum, & diuersae conditionis hominum, alij habentes stipendia, alij quaestus gratia & lucri, masculi tantum, nullas secum ducentes mulieres.

DE VECTURA

Animalium.

DEinde sequitur multitudo Camelorum, mulorum, equorum (interdum solent & Elephantes eorum lingua *Phil* dictos, deducere) portantes uictualia, tentoria, & similia militi necessaria. Et ubi figitur tentorium Turcarum, ibi iam singula suo ordine tanquam in urbe parari debent. Ibi locus Sartorum, Pistorum, Macellariorum: alij parant epulas carnum omnium generum, qui si non potuerint habere carnes recentes, tunc exponunt ea quæ ab animalibus uehuntur, uidelicet, panes bis coctos, carnes siccas, *Pastarma* dictas, caseum, lac coagulatum. Sunt enim patientissimi famis, sitis, frigoris.

Rarò hospitantur in urbibus, sed in agris sub tentorijs, circa scœnalia et riuos, maiorem gerentes curam animalium, quam sui ipsorum, paruo & satis uili cibo contenti, uidelicet, dicto lacte coagulato aqua temperato, & immisso pane, uel recenti, uel bis cocto, serui pariterq; domini. Ibi silentium tempore noctis magnum, adeo ut captiuos fugientes negligant, ne clamor excitetur, ob
pœnam

DE TURCARVM

pœnam iniunctam : sed cum uadunt cubitum, et cum surgunt ad proficiscendum, omnes alta uoce clamant hæc uerba, ter repetentes, *Allah Allah Allahu*, id est, O Deus, ter repetitum.

DE IUSTICIA QUÆ
exercetur in Bello.

Tanta seueritas disciplinæ fit in bello, ut nemo militum ausit aliquid iniuste rapere, alioquin sine misericordia puniretur: habentur enim inter eos ordinarij custodes, siue defensores earum rerum, quæ in uia occurrunt militi, ut pueros octo uel decem annorum portantes uenales panes, oua, fructus, auenam & similia. Tenentur quoq; defendere dicti præfecti hortos fructuum circa uiam sitos, adeo, ut nec ipsi audeant unum pomum, uel huiusmodi simile, sine licentia possidentis carpere alioquin & tales capitis pœnam luerent. Cum essem in exercitu Turcæ in expeditione contra Persas, uidi Tspahiam unâ cum equo, & ministro decollari, quod solutus equus arua cuiusdam ingressus fuerat.

DE

RE MILITARI.

DE FESTO CELE-
brando ob victoriam
Turcæ.

CUM renunciatum fuerit de uictoria, in
omnem læticiam sese effundunt ciuita-
tes. Noctu autem sub primam facem, auspi-
cantur triumphalem istam festiuitatem, fu-
nalia, cereæ tedæ, faces, ubiq; disponuntur,
stragulis, aulæis, uestibus holosericis ædes
uelantur, & uia, qua intraturus est Impera-
tor Turcarum. Triumphum autem uerum
reportat Constantinopolim, ubi continuë
residet, si non agit bellum in aliquas regio-
nes. Legibus tamen tenetur tribus annis
elapsis ipsemet suscipere expeditionem in
regiones Christianorum, pro amplificatio-
ne regni, uel defensione.

DE VENATIONE
eorum.

NVLLA natio sub Sole tantum gaudet ue-
natione, quantum Turcica. Penetrant
enim insequendo feras loca aspera & mon-
tuosa in equis, capientes diuersa animalia,
& si animal extinctum a canibus suffoca-
tum

DE TVRCARVM

tum fuerit, illa non uescuntur neque ipsi, sed nec Christiani inhabitantes illas regiones. Et si casu occidunt aprum, dant illum Christianis illarum regionum, quia Musulmannis prohibitum est uesci porcorum carnis.

DE OPERARIIS ET AGRICOLIS.

Rustici per seruos suos agros colunt, qui decimam dependunt suo Imperatori. Opifices uerò artib. mechanicis se sustinent. Qui ocium colunt, fame contabescunt. Mercaturam quoq; strenuè exercent. Asiam minorem, quam nunc Natoliam uocant, Arabiam, Aegyptum peragrant, ad Venetos sese deferunt.

Balnea in singulis ciuitatibus habent, ubi solenni more, bis, uel ter se lauant. Si reddunt urinam, mutonem siue mentulam lauant. Si uentrem soluunt, podicem abluunt: idem fit à mulieribus, quos sequuntur serui, uas aque plenum gestantes, masculum masculus, & foeminam ancilla. Et cum ex-
eunt

AGRICULTURA.

eunt lauatum, mulieres unguunt se quodam genere unguenti, quod post mediam horam pilos cadere facit, uiri ipsimet radunt mutones, nec quouis modo sinunt crescere pilos, sed singulis mensibus bis uel ter faciunt, tam masculi quàm foeminae: & maximè cū templa frequentant, alioquin ignibus (ut uiolutores sacri loci) traderentur. Habent etiam diuersos artifices, ut sartores, sutores, auri, argenti, & omnis generis metalli fabros, similiter carpentarios, pictores, lapicidas, sed non tam subtilis & præstantis ingenij, ut in istis partibus nostris.

DE IUSTITIA apud Cines.

IUDICEM omnes habent eundem, tam Christiani, quàm Turcæ: ex Musulmannis tamen unum electum, qui ex æquo omnibus ius ministrare tenetur, Si quis occidet, ipse quoq; mortem subire debet. Si quis furatur, aut uiolenter rapiat, suspenditur. Ut contingit lenitsero cuidam, qui mulierculæ cuiusdam portantis in forum uenale lac ebiberat, non soluendo precium, cum accusatus coram Iudice negaret factum, pedibus sursum suspensus, chordaq; per medi-

DE TURCARVM.

um ligatus, lac statim euomuit, atq; ilico iudicio strangulatus. Hoc me præfente in Damasco contigit, cum ex Armenia Hierosolymam proficiscerer.

Si aliquis adulterium commiserit, masculus in carcerem coniectus, post aliquot menses pecunia redimitur, & mulier uidelicet adulterata, super asinam uicatim & plateatim ducitur, flagris cæditur denudata, & lapidatur uiscera bouis in collo habens.

DE AGRICVL

tura.

TAM Christiani, quàm Musulmanni, agros, uineas, & pascua colunt, habentes frumentum simile nostrarum regionum, tritici, milij, hordei, auenæ, siliginis, fabarum, & omnium generum legumina: insuper oryzam in abundantia, lini, bomicis, plusquam hæ regiones. Vineta quoque utraq; gens possidet, fructu eius uarie utentes. Christiani uinum conficiunt, & Turcæ mel eorum lingua *Pecmez* uocatum, uuas passas quasdam ita medicantur, ut semper & uisu, & gustu recentes appareant, has *Vzum Turpsi* uocant.

De fructibus in magna copia habent.
Ibi

A G R I C V L T V R A .

Ibi peponum, melonum, cucumerum, suo tempore horti & agri repleti. Ibi nuces, poma, pira, mala punica, nuces, castaneæ, ficus, cerasa, poma narranza, & alia id genus uili precio, sed non in omni regno. Sunt etiam loca ut passim in Cappadocia & Armenia minori, ubi nihil horum (propter ualidum frigus) possunt habere.

D E D I V E R S I T A T E *Animalium.*

HAbent opiliones *Sobanlar* appellatos, hi semper in solitudine degunt, & ad pabulum singulis ferè mensibus sedes mutant, nullas prorsus domos, uel possessiones præter tentoria, & greges armentorum possidentes, sed pascunt camelos, mulos, equos, boues, oues, & hædos, conficiunt caseum, butyrum, tondent lanam, inde faciunt penulas *Ghepenech* appellatas, tapetia, ea uendunt & inde emunt frumentum, ad uictum suæ familiæ. Omnes prædicti dependunt decimas Regi Turcarum, de omnibus quolibet anno creatis animalibus. Insuper Christiani sub tributo uiuentes, coguntur dare tributum, uidelicet, de quolibet masculino unum coronatum, & quod est crudelissi-

DE TVRCARVM

mun, etiam filios omnes uxores non habentes, ui abripiunt, singulis quinq; annis perlustrantes domos eorum.

DE ÆDIFICIIS

Domorum.

IN ædibus non multa magnificentia, præq; latericio opere constant, duplici ex materia, sunt enim lateres, alij fornacibus, alij sole excocti. Tecta cuneatim coeunt, quemadmodum hic, & hoc in tota Europa, sed in Natolia tecta plana sunt in modum tabulati, sine ullo fastigio, sciphones, & canales aquæ pluuiam demittunt, quæ ad illos per Cylindrum deuoluitur.

DE VESTIMEN-

tis eorum.

CVltus illis ex materia lanæ, lini, & serici, satis magnificus, ueste *Chautan* uocata, utuntur stricta, laciniosa, & usq; ad talos proluxa, brachias nostras detestantur, ut nimium pudenda exprimentes. Indusia *Gumalech* dicta, sudariola uiolaceo colore tingunt caput illis aggestu pepli in turrim ædificatur, & in pyramidem turbinatur, & talis pileus

leus *Tulbent* siue *Salma* eorum lingua uocatur. Mulieres diu itum uelata facie incedunt, nunquam alienis uiris uultum aperiunt, nunquam forum frequentant. Calciamenta *Babucs* uel *Csisme* dicta, tam uirorum quàm mulierum, in solo suppectum habent, ut diutius illis uti possint.

DE CIBARIIS
illorum.

Utuntur & ipsi quoq; non pessimo pane *Echmech* dicto, nigro & albo, quemadmodum & nostrates, sed illi spargunt quoddam genus seminis *Sussam* uocatum, super recentem panem, postea coquitur, quod tribuit magnam suauitatem manducantibus, quo nusquam utuntur nostri, præterquam in Hispania passim in quibusdam locis, uidelicet in regno *Granatæ*, & circa *Ciuiiam*. In edulijs illis multiplex ars, & uaria conditura, cibus uerò maximè solennis est, plus ex oryza, ita addensata, ut partes inde manibus decerpantur. Piscium mira abstinentia. Carnibus omnibus utuntur, præter porcinis. Nullæ ibi tabernæ hospitij designatæ, aut publica diuersoria, quemadmodum apud nostrates, tamen in
 F 4 plateis

DE TVRCARVM

plateis diuerſa uenduntur cibaria, et alia huiusmodi ad uictum neceſſaria.

DE POTV

illorum.

TRiplex illis potus: Primus ex ſaccaro, ab illis *Secher* uocato, aut melle diluto aqua, *Tſerbeth*, appellatur potus. Secundus ex uuis paſſis detractis acinis in aqua decoctis, additur deinde aqua roſacea, & aliquantulum ueri mellis, & hic potus *Hoffaph* uocatur, & uenditur ubiq; locorum in Turcia, eſt enim dulcis & inflat uentrem. Tertius fit ex illo defruto *Pechmez* appellato, quod ex muſto factum, ſpeciem mellis præ ſe fert guſtu & uiſu, diluitur enim aqua, & datur ſeruis ad bibendum.

DE MODO SEDENDI,

& comedendi.

CVm manducandum eſt, ſubiiciunt ſto-
reas *Hactſer* uocatas, deinde inſternunt
tapetia, aut puluinaria. Alij in nuda humo
discumbunt. Menſa illorum *Tſophra* dicta, ex
corio fit, & explicatur, & contrahitur, ut mar-
ſupium. Non aſſident noſtrorum more, nec
discum-

A G R I C V L T V R A .

discumbunt ueterum ritu, ut cubito innitantur, sed decussatim pedibus inter se complicatis more sartorum, antequam cibum sumant oratio præmittitur.

Raptim comedunt, & magno silentio, interim omnes uxores in abdito tenent, serui uerò post duodecimum annum, non permittuntur domum, ubi mulieres sunt, ingredi, sed infrà duodecimum annum pueri ingredienti & egredientes deserunt maioribus necessaria, qui in alia domo segregati procul habitant. Captiuæ uerò non habent licentiam egrediendi foras, nisi cum mulieribus Turcarum cum uadunt in balnea lauatum, uel aliò extra urbem recreationis causa in hortos & uineas (quod sæpè facere solent) sed semper in domibus latitantes operantur, nec permittitur illis cum captiuis seruis conuersari, prout suo loco, uidelicet in sequenti capitulo de Afflictione captiuorum, legentes latius intelligere poterunt.

SALVTATIO
TURCARVM, PERSA-
rum & Arabum, hæc
est.

Sellam alieh Tsultanum.

Pax tibi Princeps.

Sellam aliech Baba.

Pax tibi Pater.

Sellam aliech Ana. Pax tibi mater, &c. Ita
& alios seriatim secundum dignitatem per-
sonæ salutare licebit.

RESPONSIO
eorum.

Alechmi Sellam Rachmatullach.

Et tibi quoq; pacem donet misericors De-
us.

Berechyat tseudigum.

Benedictionem amice mi.

DIALO.

DIALOGVS IN
TERROGATIONVM,
& responsionum Turcæ cum Chris-
tiano. Et primò Turca ad
Christianum hoc modo.

Handa   gidersen   bre Giaur ?
Quò   uadis   ò Christiane ?

R E S P O N S I O

Christiani.

Stambola   giderum   Tsultanum.
Constantinopolim uersus pergo Princeps.

TURCA.

Ne issum uar bu memleketten ?
Quid negocij habes in his regionibus ?

CHRISTIANVS.

Bezrgenlik   ederum   Affendi.
Mercaturam exerceo Domine.
uel, Maslahatom, uar, anadolda.
Mihi negotium est in Asia.

TURCA.

Me habar scizum gilerden ?
Quid noui fertur in uestris partibus ?

CHRISTIANVS.

Hits neste bilmexom tsaa dimege.
Nescio quid noui scire cupis, ut dicam tibi.

TURCA

DIALOGVS.

TVRCA.

Hioldassum uarmi tseumle?
Estne tibi comes?

CHRISTIANVS.

Ioch, ilanuz gheldum,
Non, sed solus ueni.

TVRCA.

Benumle, gelutmisun?
Mecum placet ne uenire?

CHRISTIANVS.

Irachmider tseum iataghom?
Est ne procul tuum hospitium?

TVRCA.

Iachender bundan gestereim tsa.
Prope est, hinc ostendam tibi.

CHRISTIANVS.

Gel ghusteriuere Allaha tseuertson.
Veni ostende, si Deum Amas.

TVRCA.

Kalch iochari tur honda.
Erige te sursum, sta hic.

CHRISTIANVS.

Hanghi darastan der bilmexum.
In qua parte est, nescio.

TVRCA.

Tsag eline bacha ghun doghtusine.
Ad dexteram respice ad orientem.

CHRI=

DIALOGVS.

CHRISTIANVS.

Bir buch eun atfarhibi.

Vna alta domus tanquam castellum

gurunur omider?

apparet illud'ne est?

TVRCA.

Gerskson oder, iaken deghilmi?

Verus es, illud est, prope nonne est?

VALEDICTIO.

CHRISTIANVS.

Alaha tsamarlodach tzeni,

Deo commendo te,

Ben oraa gitmezom.

Ego illac non ibo.

TVRCA.

Bre nceden korkartson? nitcie gelmetson?

He quem times? quare non uenis?

CHRISTIANVS.

Benum iolum oraa deghelder.

Meum iter illac non est.

TVRCA.

Vargeth tsagloga eier ghelmeson.

I bonis auibus, si non uis uenire.

CHRISTIANVS.

Gegsien hair oltsen.

Nox fausta tibi sit.

TVRCA

DIALOGVS.

TVRCA.

Aghbate hair oltsan.

Et tibi felicior.

Ben kurtoldom tsoch succor Allaha.

Ego liberatus sum, summa laus Deo.

Hæc pauca Turcicæ linguæ uocabula
tibi non necessitatis sed delectationis gratia
generose lector adiunxi: ut scias quam sint
crassa atq; barbara. Faxit Deus Opt.
Max. ut illis nostra magis, quam
nobis eorum sint neces-
saria. Vale.

IOHAN.

IOHAN. GOT. CHRIS-
tiano Lectori.

Afflictum à Turcis uis Christum noscere Lector ?
Membra libro hoc Christi dilaniata leges.
Christiadum ut manibus manicas funesq; lacertis,
Et collo iniiciat uincula Turca ferox.
Ut pecudis ritu hos uendat, (si fortè quis ager
Occidat, ille feris obuia præda iacet.)
Ut profugi trabibus nantes mergantur in undis
Passim: bis captos ut mala dira premant.
Fiat ut & Christi mystes agitur aselli,
Lignum uendat, oues pascat, aretq; solum.
Ut Mahometæo iuuenesq; senesq; tyranno
Annua dependant lege tributa pari.
Ut doleat mater coràm sua pignora cernens
Seruitio abduci Rex Solymanne tuo.
Deniq; tormenta inuenies hoc scripta libello
Horrida, Christiadam quæ pia turba lege.

DE AFFLICTI- ONE TAM CAPTI-

VORVM, QUAM SVB TRI-
buto uiuentium Christianorum

Caput 2.

*Quomodo Christiani in bello à Tur-
cis capti distrabantur.*

VSCIPIENTI TVR-
carum Imperatori, aduersus
Christianos expeditionem, in-
ter reliquos mercatores sem-
per comes est ingens turba
mangonum, & lanistarum, camelis insiden-
tium: hi in spem mancipiorum longissimas
catenas secum deferunt, in quib. facilè quin-
quageni aut sexageni per seriem colligan-
tur. Iidem quoscunq; non absunt hostilis
gladius, à prædatoribus emunt, quod illis
ea lege permissum est, si Principi decimas
mancipiorum præstent, reliquos ipsis uel in
suum usum, uel ad nundinationem detinere
fas est, nec ulla apud illos uberior aut fre-
quentior mercatura, ut et olim apud Roma-
nos fuit, qui merces nullo uitio emtas, & in
quibus euictio timeri non debuit, res man-
cipi appellabant.

Quibus

DE AFFLICT: CHRISTIA:

QVIBVS REBVSTVR
*carum Imperator suos captiuos
 detinet.*

Senes & utriusq; sexus iuuentutem, quæ
 illi decimarum nomine obtigit, ita discer
 nit, ut grandio rem ætatem ad agriculturam
 uendat, qui tamen rarissimè capiuntur: rarò
 enim eis parcunt, quos ætas multorum an
 norum parum uendibiles fecit. Puellas ue
 ro et iuuenes ad certum locum relegant, qui
 ipsorum lingua *Sarai* uocatur, ut ibi certis
 artibus instruantur, quò illis in posterum
 commodius utantur, ac primum id agitur,
 ut abnegata Christiana fide, circumcidantur.

Iamq; eorum ceremonijs initiati, diligen
 ter pensatis per Physiognomiam linea
 mentis corporis, pro cuiusq; indole, uel ad
 leges eius gentis discendas, uel ad militiam
 destinantur, si maior uis corporis quam in
 genij appareat: danturq; in stipendium quo
 tidianum duo uel tres *Ahose* nummi, quos
Aspras uocant, qui sexaginta, faciunt unum
 coronatum: id ad cibarium & uestiarium
 sufficere arbitrantur, donec in expeditionem
 fit abeundum. Rudimentis militiæ ita im
 buuntur, primum pro teneritudine uirium
 G datur

DE AFFLICT.

datur leuior arcus, mox crescente robore, & peritia, grandior ac grauior, donec bello sit idoneus. Adest magister seuerissimus exactor quotidiani exercitiij, quotiescunq; a scopis errant, toties flagris cæduntur, atq; isti ascribuntur ordini *Solacrarorum*, id est, sagittariorum.

Alij in hoc erudiuntur, ut leniteris cooptentur: isti quoq; suos præceptores habent, qui illos ad quotidianam batuationem cogunt, bini inter se baculis decertant. Reliqui pro nefas, in quibus maior gratia formæ, ita abscinduntur, ut nihil uirile in toto corpore appareat, grauissimo cum discrimine uitæ: quod si euadant, non in aliud sunt incolumes, quam in obsequium sceleratissimæ libidinis, mox senescente pulchritudine, ad officia eunuchorum, ut matronas seruent, deputantur, aut custodiendis equis & mulis, aut culinæ ministerijs addicuntur.

QUOMODO AGATUR
cum puellis, & reliquis mu-
lieribus.

Quæ

CHRISTIANORVM.

QVAE luculentæ pulcritudinis sunt, eliguntur in concubinas, mediocres dantur matronis ad officia pedisequarum, inter quæ adeo sunt nonnulla foeda ministeria, ut honestè dici non queant: coguntur enim illas sequi cum uasculo aquæ, quando ad exonerandum aluum, & perpurgandum eas partes egrediuntur. Aliæ ancillaribus operibus, ut textrinae mancipantur. Nullis ex omnibus liberum est uel Christianam fidem referuare, aut spem libertatis, quamdiu uiuit, concipere.

*QVOMODO RELIQVI
Turcæ cum mancipijs agant.*

HAftenus quid Imperator Turcarum Hagat, diximus: nunc quid priuati isti, cum primum nouitios adepti sunt, omnibus minis, promissis, blanditijs agunt, ut recens mancipium circumcisionem admittat: id ubi fecerit, humanius aliquanto tractatur, cæterum spes redeundi in patriam planè abscissa est: conanti enim id pœna incendijs destinata est. Hi quia firmiores creduntur, ac minus fugaces, à dominis ad ministeria castrensia assumuntur, libertas tum deum competit, ubi uel ipse annis inutilis

DE AFFLICT:

potius reñcitur a domino, quam dimittitur: uel ubi dominus in bello inter pericula mortis libertatem legarit.

Matrimonia illis quidem permiffa sunt, fed liberi eorum pro arbitrio Domini diftrahuntur, quæ res fapientiores a nuptiis abhorrere facit. Alios qui circumcifionem repudiant, immaniter tractant: quam miferiam per tredecim annos expertus fum: nec ullis uerbis confequi poffum, quid fit calamitatis in hoc genere uitæ.

QUOMODO AGATUR cum Christianis artium Me- chanicarum ignaris.

DVrissima illorum fors est, qui artes mechanicas non didicere: Eæ enim folæ ibi in honore ac precio sunt, quamobrem literati, sacerdotes, nobiles homines, qui in ocio uitam degerunt, ubi in horum manus uenere, omnium miferime habentur. Mango enim in illos, utpote uix uendibiles, nullos sumtus facere fuffinet, hi pedibus capitibusq; intectis, ac plerunq; maiore parte corporis nudi inambulanti: nullus enim nouus cultus detritis ueteribus uestimentis fuccedit, per niues, per saxa, æftates & hy-

CHRISTIANORVM.

& hyemes detrahuntur, nec finis donec uel moriantur, uel stultum dominum, qui malam mercem emat, inueniant, talis enim illorum est iudicatio.

Cæterum nemo omnium tam est felix, cuiuscunq; uel conditionis, uel ætatis, uel artis, uel formæ, ut eum in itinere ægrotantem apud hospitem deponat. Primum cogitur flagris ire, id si non potest, iumento imponitur, ibidemq; si federe nequeat, pro no corpore alligatur, non aliter quam sarcina aliqua, aut mantica; morientem detractis uestibus in proximam foueam aut uallem canibus & uulturibus abijciunt.

QUOMODO RECEN-
ter capti in itinere tractentur.

NON solum perpetuæ catenæ concaptiuos includunt, sed manib. quoq; in itinere manicas addunt: passus unus inter singulos interstitij est, ne se mutuo conculent: id ideo faciunt, ne à mancipijs lapidentur. Quum enim singuli mangones ingentem numerum ducant, adeò ut decem sæpè quingentos homines concatenatos habeant, uim metuunt tantæ multitudinis, si ad iactum liberæ manus haberent. Cæterum

DE AFFLICT.

ubi nocti concedendum, uinculis quoque pedes onerant, eosque supinos omni iniuriæ aëris exponunt.

Mulieribus uero humanior conditio est, quæ ualent robore, pedibus incedunt, teneriores in iumentis uectantur: quæ adeo infirmæ sunt, ut iactationem iumentis non ferant, in corribus tanquam anseres gestantur. Nox illis tristior est, aut enim munitis locis includuntur, aut mangonū impuram libidinem pati coguntur. Auditurque ingens ploratus per tenebras adolescentium utriusque sexus uim patientium, nec sexennis aut septennis ætas miseros à tali sceditate defendit, adeo scelerata gens, & contra naturam & ante naturam libidine sæuit.

QUOMODO VENALITY tractentur.

VBI dies illuxit, in forum uenales tanquam gregis ouium, aut caprarum producuntur. Conueniunt mercatores, statuitur precium: si placet mancipium, detractis uestibus futuri domini oculis exponitur, inspiciuntur omnia membra, tentantur, explorantur, nunquid uicij in iuncturis
 aut

aut articulis resideat. Si displicet, reiicitur ad mangonem, toties id passurus, quoties emturiens aliquis aduenerit: si placet abducitur ad grauem seruitutem, ut uel arator, uel pastor sit, ne duriora commemorem. Multa sunt ibi inaudita exempla miseriae. Caeterum homines iugo copulatos aratrum ducere nonnunquam uidi. Ancillae arctissimè habentur in perpetuis laboribus & extra conspectum uirorum, & ne cum conseruis quidem illis ulla confabulatio permittitur.

Si quis cum uxore & liberis captus fuerit, hunc libentissimè magnates emunt, & uilis praeficitur, ut curam uel aruorum, uel uinetorum, uel pascuorum agat, nati ex illis uernae fiunt. Si in Christiana fide perseuerauerint, statuitur certum tempus seruiendi, quo elapso liberi fiunt: filij tamen eorum nisi redimantur, in seruitute manent, pro domini arbitrio, uel in ipsdem sedibus mansuri, uel alio transferendi: nulli enim ibi sunt ascripti glebae, quibus certa sit sedes seruitutis. Si cupiunt post adeptam libertatem in patriam redire, dantur diplomata commutatus. Verum illis qui nostram religionem abiurarunt, nec certum tempus est seruiendi,

DE AFFLICT.

di nec ullum ius in patriam redetndi, spes libertatis solummodo pendet à domini arbitrio, ubi tamen libertatem nacti fuerint, soluunt decimas ut cæteri Turcæ, à reliquis tamen oneribus, quibus Christiani premuntur, immunes sunt.

DE ILLIS CAPTIVIS
quos pastores faciunt.

DVra uita agricolarum, durius tamen agunt, qui ad pastoricias curas emuntur, uiuendum illis in solitudine, perpetuò noctes & dies sub dio agendum: dominus cum uxore solus in tentorio uersatur, & præter tuendi gregis officia, penulas & tapetia successiuis horis facere coguntur. Singulis mensibus pascua mutant, de montibus in montes se transferentes.

Qui humaniores sunt, dant aliquam mercedulam seruis, qualem dimensum fuisse apud Romanos legimus, id in peculium cedit, quod conseruant uel in uaticum, si in patriam post libertatem adeptam redire uelint, uel ad alias necessitates uitæ. Cæterum id non ubiq; fit, est autem illud miserum blandimentum seruitutis, quo illos à
confi-

CHRISTIANORVM.

consilio fugæ retrahunt. Illis autem qui Christum abnegarunt, iamq; recutiti sunt, quia certi sunt, quod non fugient, nihil tale indulgetur.

DE FUGA CAPTIVORUM
ex Europa.

FACILIOR fuga illis, qui in Europa agunt, quam qui in transmarinas regiones uentur: his enim præter flumina nihil trahendum, quæ facilè enantur, maior difficultas in Hellesponto transmittendo. Qui autem fugam instituunt, tempore messis id soliti sunt facere, ut & facilius in segetibus lateant, & inde uictum habeant, noctu autem fuga inicitur, per diem aut in syluis, aut in paludibus, aut in segetibus sese abdunt, maluntq; à lupis alijsq; bestijs deuorari, quam ad ueteres dominos retrahi.

DE FUGA EX
Asia minore.

QUI ex Asia fugam moliuntur, Hellespontum petunt, inter Callipolim & arces illas olim Seston & Abidon nunc autem Bogaz Asar dictas, id interpretari po-

DE AFFLICT.

test, castella faucium maris, ibi enim mare angustissimum est. Hi secum deferunt securim & funes, ut & ligna cædant, & colligant quo inde ratem faciant ad traiectionem maris, nihil nisi salem secum deferentes, nocte raticulam incendant. Si uenti & fortuna maris fauet, tribus aut quatuor horis trañciunt, sin minus, aut pereunt in fluctibus, aut ad littora Asię reñciuntur. Emenso mari montes petunt, polumq; & booten inspectantes ad Boream tendunt. In fame glandibus aut herbis sale conditis sese sustinent.

Si plures societatem fugę inierint, noctu opiliones inuadunt, quibus occisis, quicquid ibi alimenti inuenerint, secum asportant, sæpe tamen & ipsi pereunt occisi ab opilionibus, uel ab eisdem capti, & pristino hero traditi, ad ueterem seruitutem rediguntur. Cæterum longè plures pericula absumunt, quam incolumes euadunt, aut enim naufragis, aut dentibus bestiarum, aut ferro inimicorum, aut postremo fame pereunt, cum longior erratio in fuga contigerit.

DE POENA FUGITIUIORUM.

Fugi-

CHRISTIANORVM.

Fugitiuis multiplex pœna, alij enim suspensi pedibus durissimè flagellantur, qui enim homicidium committunt, illis plantæ pedum in multos sulcos cultro rescinduntur, & rescissis sal inspergitur, quibusdam furca ingens ferrea cum ferro colari inseritur, quam dies noctesq; in longum tempus gestant.

*DE GRÆCORVM, ET
Armeniorum pietate erga
captiuos.*

Mortis pœna & confiscatio omnium bonorum illis infligitur, qui captiuorum fugam instituunt. Tamen non cessant Armenij & Græci captiuos Christianos apud se occultare, & deformatos suo cultu deducere ad naues Venetas, uel aliorum Christianorum, dantq; uiaticum & omnia necessaria, nec ullum pietatis genus omitunt, eandem enim pietatem nostrorum adiunt se experiri, si quando Romam uel Compostellam uenerint.

*DE INCANTATIONE
Turcarum contra fugientes.*

Habent

DE AFFLICT.

HAbent quoddam genus incantationis, quo inuitos retrahunt. Nomen serui in schedula scriptum suspenditur in tabernaculo, uel domicilio serui, deinde diris uerbis & deuotionibus illius caput impetunt: deinde fit ui dæmoniaca, ut fugiens putet sibi in itinere uel leones uel dracones incurere, uel mare uel flumina contra se exundare, uel omnia tenebris nigrescere, h̄sc̄q; ter-riculis repulsus ad herum redit.

MEMORIAM CHRISTI
*paulatim in prouincijs olim Christi-
stianis aboleri.*

Superfunt adhuc aliqui, qui meminere sexpugnationem Constantinopolis, & regna Græciæ, Albanæ, Valachiæ, Seruiæ quam *Bosnam* uocant Turcæ, in prouincias redacta, illi quidem Christum tenaciter retinent, sed iuuentus dediscit, breuiq; futurum, ut plena sit obliuio Christianitatis. Idem futurum in Croatia, Hungaria, Sclauonia, que recentia additamenta sunt & auctaria Turcici imperij.

QVÆ CONDITIO
debellatorum.

Vbi

CHRISTIANORVM.

VBI prouinciã cepit, omnia prouinciã-
 alium bona tam mobilia quam immo-
 bilia in prædam cedunt. Nobilitatem stir-
 pitus excindit, præcipuè Regiam sobolem.
 Et quòd nunc Ioannis Regis filio fauent,
 non alio consilio faciunt, quàm si illis Hun-
 garia adimatur, eum immittant ad res no-
 uas moliendas, ubi illis secura possessio
 Hungariæ fuerit, haud dubiè e uita tolletur:
 nam Turcæ in ea re nec generis, nec fœceris,
 imò ne fratribus quidem parcunt.

Clericos si non occidunt, omni fortuna
 & dignitate nudatos ad ludibrium & men-
 dicitatem relinquunt. Campanas omnes &
 organa, & alia instrumenta Musica templis
 adimunt, imò ipsa templa prophanata suo
 Mehemmeto consecrant: Misera & humili-
 ma sacella Christianis relinquunt, ubi sacra
 non publicè sed dissimulanter & silentiosè
 faciunt: quæ ubi uel tertæ motu corruerint,
 uel incendio deflagrauerint, uel ætate com-
 putruerint, non licitum est instaurare, nisi
 magna pecunia depensa.

Concio & annunciandi Euangelij mu-
 nus planè interdicitur: nec fas est quenquã
 Christianum Remp. attingere, aut arma ge-
 stare,

DE AFFLICT.

fiare aut simili cultu cum Turcis indui, aut quæ hilarioris uitæ sunt, spectacula edere, uel choreas ducere. Si iniuria fit contumeliosissimis uerbis uel tibi, uel Christo, tacendum atq; ferendum est. Quod si aliquid indignius contra loquaris de eorum religione, inuitus circumcideris, tum si hiscas contra Mehemmetum, ignes & incendia tibi parantur. Et si Christianus eques prætereat *Musulmannum*, id est, Turcarum religione iniuratum, necessum est, ut de equo descendat, & cernuo uultu sedentem adoret, quod nisi fit, fustibus ab equo dericitur.

DESACERDOTVM ET
*Monachorum sub Turcæ tributo
 uiuentium conditione.*

Sacerdos & monachus pessima illic conditione sunt, ut sacrilegia & scandala Dei & hominum existimantur, nihil de Ecclesia accipiunt, Feriatis diebus pauxillulum panis à mulierculis nonnullis porrigitur, cæteris diebus nihil datur. Ipsi lignationibus uiuunt: Nam mos est ut ligna in syluis cædant, hisq; dorsum aselli onerant, ea cum merce per omnes plateas ambulant, ligna uenalia proclamantes.

CHRISTIANORVM
DE TRIBUTIS

Christianorum.

Quartas omnium fructuum dant Christiani, & istiusmodi quartatio non solum ex prouentibus agrorum & pecorum colligitur, sed etiam mechanici de suo quaestu quartas dependunt. Deinde est & aliud onus capitationis, qua singuli quotquot sunt in una familia, singulos ducatos solunt. Si parentes soluere nequeunt, ad liberos suos in seruitutem uendendos compelluntur. Alij in catenis uincti, ostiatim obambulant ad stipem emendicandum, quod si ne ita quidem soluendo fiunt, perpetuis carceribus mancipantur.

Iam cum omnia officia praestiterint, adhuc semper ius est Turcae optimum quemque ex liberis deligere, quem circumcisum summotumque a conspectu parentum in militiam alit, nec unquam ad parentes redit, & primum, quia puer facile Christum obliuione dediscit, mox etiam parentes & consanguineos, adeo ut si inter eos uersetur, neminem suorum agnoscat. Nemo uerbis id explicare potest, quibus lacrimis, gemitu, singultibusue, istiusmodi diuulsio fiat. Pater
filium

DE AFFLICT.

filium quem in cultum Christi educauerat, rapi uidet ad militiam Sathanæ, ut Christum oppugnet: filius abstrahitur à parentibus, perpetuò inter alienissimos uicturus, quicquid carum est sanguine, sodalitate gratum, familiaritate amicum relicturus: postmodum in eorum numero futurus, quos Græci ἀπάτορας & ἀμύτορας uocare solent.

Ethi quanquam magnopere à fide Christiana degenerarunt, plerique tamen eorum, Euangelium Iohannis pro amuleto certissimo sub axillis portant, uidelicet, In principio erat uerbum &c. Græce & Arabice scriptum totum usque ad finem, qui summopere magnoque cum desiderio Christianorum gladium (de quo uates Turcicus loquitur, ut in sequenti capitulo intelligetur) expectant, ad uindicandum, & liberandum Christianos de Afflictionibus & persecutionibus eorum. Qui, quod hætenus contra eos non maturauerit, quicumque sunt in causa & quocumque animo id faciant, pessimè profecto de Christiana religione mereri uidentur. Nunc (proh amisso fratre Georgio Varadiensi nephas) quam citò amisimus Temesuarum & doleat nunc Hungaria, ploret Transyluania, caueant posthac sibi Polonia, Litua-

CHRISTIANORVM.

Lituania, Ruffia, Pruffia, Moschouia, Dacia,
Dania, Gotia, Noruegia, & Suecia. Idem
prædicatur, & de Auftria, Morauia, Silefia
Boëmia, Saxonia, Germania, Anglia, Sco-
tia, Hispania, & Francia. Nec feliciora spe-
ret Roma, Venetia cum tota Italia, faxit (pre-
cor) Deus, ut hæc felicior, quàm suspi-
cor, finem assequantur.

DIALOGVS SALVTA-
tionum linguæ Sclauo-
nicæ.

SALVTATIO.

Pomozi bogh gospodaru.
Adiuuet te Deus Patrone.

RESPON.

Dobro doffao prijateliu.
Bene uenisti amice.

INTERR.

Ieli ouay prauu puth u Kalipolie?
Est ne hæc recta uia in Callipolim?

RESPON.

Ni brate zabludiosi daleko.
Non frater, deuiasti longè.

INTERR.

Od koiessi zemlie kazuimi.
Ex qua es regione? Indica mihi.

VOCE SCLAVON.

RESPON.

Od Vlaske zemliessam od Benetak.
Ex Italorum regione sum, & Venetia.

INTER.

Vkasi mi puth pravi takoti boga.
Ostende mi iter rectum propter Deum.

RESPON.

Hodi ssannon neboisse nistar.
Veni mecum, nec timeas quicquam.

INTER.

Ieda koie glassse imas Kazuimi.
Si quid noui habes indica mihi.

RESPON.

Ne takomi uire daznam prouidablih ti.
Non ad meam fidem, si scirem indicarem
tibi.

VALEDICTIO ET
Gratiarum actio eorum.

Ostai zbogon brate onie grad Kamogres.
Mane cum Deo frater, illa est ciuitas quo
pergis.

RESPON.

Poi zbogom i bogh te zdrauo nossio.
I cum Deo & Deus te incolumem ferat.
Hualu ti imam i dobrati nots bila.
Gratiam tibi habeo & fausta tibi nox fir.

DOML

DOMINICA GRATIO
DOMINICA ORATIO
Sclauonica lingua.

Otse nass, ki yesi na nebesi ssuhtisse
Pater noster qui es in coelis, sanctificetur
ime tuoie. Pridi Kralyeusstuo,
nomen tuum. Adueniat regnum tuum,
budi uolia tuoia, Kako na nebu ina
fiat uoluntas tua, sicut in caelo & in
zemlij. Kruha nassega ssagdaniga dai
terra. Panem nostrum quod ianum da
nanga danass, i odpusciamam dughe nasse,
nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra,
Kako i mi odpusciamo dusuikon nassijn,
sicut & nos dimittimus debitorib. nostris,
i nepeljai nats u napast, da izbau
& ne nos inducas in tentationem, sed libera
nats od nepriazni, Amen.
nos a malo, Amen.

SALVTATIO AN-
gelica.

Zdrauo Mario milosti puna, gospidin stobum,
Aue maria gratia, plena dominus tecum,
blasena ti meusenami, i blasen
benedicta tu in mulieribus, & benedictus
tsad utrobe tuoye Iesus Kristus.
fructus uentris tui Iesus Christus.

AD LECTOREM.
PEREGRINVS
Lectori S.

Vilsum est nobis humanissimè Lector,
nonnulla uocabula Sclauonicæ lingue
addere, ut scias quam differat Sclauonica à
Persarum lingua, qua Turcæ utuntur. Scias
etiam, quòd omnibus hac lingua peritis tu-
tò adire licet Croatiam, Dalmatiam, Russi-
am, Valachiam, Seruiam, Boëmiam, & Po-
loniam, quamuis propter prouinciarum di-
stantiam in quibusdam uocabulis ac pro-
latione nonnihil differant, ut Itali ab Hispa-
nis, Germani à Flandris. Nèc te lateat, Ru-
thenos ac Seruios eadem lingua uti in offi-
cij diuinis. Habent enim 34. literas Græ-
cis non multum dissimiles. Sic etiam Cro-
ati, sed horum literæ plurimum ab illis dif-
ferunt forma, numero tamen & prolatione
similes sunt. Et ideò impossibile est nobis
Latinis characteribus, ipsorum uocabu-
lorum ueram prolationem imitari. Turcæ
quoque eadem lingua in aula eorum
Regis, & in confinjs Sclauo-
niæ uersantes utuntur,

Vale.

IOAN.

IOHANNIS VERSO SÆ
Cæsaraugustani tetra-
stichon.

Hinc alacres in bella animos, hinc sumite uires,
Et gladium in seuos stringite utrunq; Getas.
Ecce ut prædicunt Turcarum oracula Genti
Ipsa sue, à uestris uiribus interitum.

Idem in disputationem.

Hic præbet proprijs Mahomet sua pectora telis,
Et qui tam multos ceperat error abit.
Agnoscent quidam diuini mystica uerbi,
Nonnullis Turcis spiritus alme placet.
Quos ne destituat doctrinæ purior aura,
Quod patrio relegant hic liber ore docet.
Discent quæ precibus nec non ratione uocandus,
Sit Deus, atq; fide, symbola sancta legent.
Accedunt quædam, quæ si cognoscere curet,
Lector, habet parue commoda magna moræ.

DE CHRISTIANORUM CLADIBVS

ET CALAMITATIBVS: DE
inde de suæ Sectæ interitu, & de Turcarum ad fidem Christi conuerfione. Cap. III.

Vaticinium Infidelium lingua Turcica.

PAtiffahomoz ghelur, Ciaferum memleketi alur, keuzul almai alur, Kapzeiler, iedi y la-
degh Gyaur kelecî cfikmaffe, on ikiyladegh onlaron beghlig eder: cui iapar, baghi diker bah-
cfai baghlar, oglikezi olur, onichi yldensora. Hristianon Kelecî cfichar, ol Turchi ghereftine tus chure.

*SEQVITVR INTER-
pretatio eiusdem.*

Imperator noster ueniet, ethnici Principis Regnum capiet, rubrum quoq; pomum capiet, in suam potestatem rediget: quod si septimum usque annum Christianorum gladius non insurrexit, usque ad duodecimum annum eis dominabitur. Domos ædificabit, uineas plantabit, hortos sepibus muniet,

INTERPRE. VATICINII.

munit, liberos procreabit, & post duodecimum annum (ex quo rubrum pomum in illius potestatem redactum fuerit) apparebit Christianorum gladius, qui Turcam quaqua uersum, in fugam aget.

SEQUITVR COMMENTARIUS.

Patissahomox) est nomen dignitatis, compositum cum pronomine pluralis numeri, & significat Rex noster, siue Imperator noster. Solent enim eodem nomine dignitatis Romanum Cæsarem, simul & reliquos Reges Christianorum appellare, ut Vrum patissah, id est, Romanus Imperator. Vngruz patissah, id est, Hungarus Rex, & Frenk patissah, id est, Gallus Rex.

Quare non attribuitur inferioris conditionis magnatibus nisi Imperatoribus & Regibus, Patissah, plerumq; etiam pro Duce ab eis accipitur, nec abs re, Cum Dux à ducendo sit dictus, id tamen non debet dubitare, quin ille Vates Turcicus, per istud uocabulum Patissah, aliquem potentissimum Tyrannum ad Christianos opprimendos (hoc loco) suis sequacib. uoluit significare.

I N T E R P R E T A T I O

Præterea & Rex Persarum eodem nomine ab ipsis solet appellari, sed sæpius fit, ut uocetur *Sultan*, quod nomen designat Principem, ut *Sabi Sultan Zmail*, quia hic modernus Rex Persarum Sophi habet proprium nomen *Zmail*, quod significat Ismaëlem.

Habent & aliud nomen dignitatis Regum, *Hunker*, sed hoc nomine nullum audiui unquam uel ex Christianorum uel infidelium Regibus appellari, præterquam ipsum *Sulemannum* eorum Regem, qui nunc rerum potitur, quod tamen nescio an significet Hunnorum dominum. Id enim Germanica propemodum uox indicare uidetur *Hunch heer*, id est, Hunnorum dominus. *Ghe-lur*, est uerbum futuri temporis quod significat ueniet.

Csaferun, est nomen, quod significat gentilem siue Ethnicum. Solent enim omnes Christianos hoc nomine appellare, quamuis etiam alia habeant uocabula ad interpellandos Christianos, ut sunt *Gyaur*, & *Kaur*: sed *Gyaur*, unum significat hominem, si non addas *lar* terminationem, quæ appositâ fit pluralis, ut *Gyaur*, siue *Kaur*, id est, Christianus, *Gyaurlar*, siue *Kaurlar*, id est,
Chri-

Christiani. Sed *Csiafer*, etiam sine illa terminatione, quæ plurali attribuitur numero, multitudinem nationum designat, sed quia textus habet *Csiaferun*, estq; genitiui casus per additionem *un*, ut *Csiafer*, id est, gentilis in nominatiuo. *Csiaferun*, id est, gentilis in genitiuo, quasi dicerent gentilis Regis, uel gentilium.

Memleket, significat Regnum, quamuis & alia habeant diuersa uocabula ad significandum Regnum, ut *Istan*, quia cum Italiae, siue Franciæ, aut etiam Hispaniæ Regnorum mentionem faciunt, tunc dicunt *Frankistan*, quod significat tam Itatorum, Gallorum, quam Hispanorum regna. *Frank* significat hominem harum regionum, ut *Frank Gyaur*, id est, Italus, Gallus, uel Hispanus Christianus. Cæterum cum Græciam nominare uolunt, mutant uocabulum, dicentes, *Vrum elli*, id est, Græcia, & non *Vrum istan*, id est, Græcum regnum. Solent interdū & *Vrum memleket*, dicere, & tunc intelligunt totum Imperium Græcorum. In summa hoc uocabulum *memleket*, Imperium potius significare uult, quam regnum apud illas Turcarum ac Persarum nationes.

I N T E R P R E T A T I O

Alur est uerbum, & significat capiet, siue accipiet. *iKuzul almi*, est nomen, quod significat rubrum pomum, quia *Kuzul*, significat colorem rubrum, & *alma*, pomum, & dicunt esse urbem aliquam fortissimam & amplissimam Imperialem.

Et interdum oritur quæstio inter doctiores hanc ob causam, quia alij uolunt interpretari illud uocabulum urbem Constantinopolitanam, eo quod in nonnullis eorum uoluminibus dupliciter legitur, uidelicet, *Kuzulalmi*, & *Vrumpapai*, id est, rubrum pomum, per quod nonnulli uolunt intelligere Budam, siue Græcum sacerdotem: uel Patriarcham: quia ut iam diximus, *Vrum*, significat Græcum eo quod olim erat sub Imperio Romano tota Græcia, & est corruptum per adiunctionem u literæ in principio, & mutationem o in u, quia huic nomini *Vrum*, si demas primum u, & medium mutetur in o, erit Rom. Itaq; multi sunt huius opinionis, quod significet imperium Constantinopolitanum, nonnulli Romanum.

Kapzeiler, est uerbum, & significat opprimere iugo seruitutis, & nemo dubitat illorum tyrannicam afflictionem esse crudelem
oppres-

VATICINIUM.

oppressionē, quod faciliē probabunt ij, qui eorum captiuitatem & tributi exactionem experti sunt, quemadmodum sunt Græci, Armenij, Thraces, prout facile potuerunt intelligere, si qui legerunt præcedens Capitulum de Afflictione Captiuorum.

Iediyladegh, septimum annum usq; post captionem eius loci supra dicti *Gyaur kelesi esichmasse*, id est, ethnicus, siue gentilis gladius si non apparuerit, & contra illum non insurrexerit. Putant hæc fata anni septimi in potestate Christianorum esse, qui si uellent communi opera gladium contra ipsos stringere, haud dubiē essent plena uictoria potiti. Verum quo minus id fiat, nostram ignauiam in culpa esse, dum mutuo inter nos bello ciuili digladiamur, uel turpi ocio conuiescimus.

Onychy gyledegh, hoc est, usque ad annum duodecimum. *On larum beghligheder*, id est, eorum (uidelicet Ethnicorum) dominabitur. Verum quia neq; post septimum, neq; post duodecimum annum (capto imperio Constantinopolitano) Christianorum contra ipsos gladius præliauit, iam enim ferē ad centum annos tota Thracia, & imperium Orien-

I N T E R P R E T A T I O

Oriente est sub eorum ditione, augurantur aliam Imperij sedem sub nomine rubri pomi significari. Ita certum & definitum temporis spacium intelligeretur, cum res extiterit.

Eufi iapar, id est, domum ædificabit. Sed miror unde illis id, & quomodo sint intelligenda hæc uerba. Nam hi non adeo in ædificandis domibus (ut nostri) sunt curiosi, sed ædificatas potius expugnandi curam habent, quod etiam indies eos assequi uideamus, non enim exponunt thesauros in ædificia, quæ ad propriam uoluptatem, & priuatam utilitatem seu delectationem spectant, sed in publicum commodum potius, & communem utilitatem conseruant.

Quamobrem per ædificationem domus significari putant, quod templa nostra, suo Mehemmeto sit dedicaturus, sed nescio, an nos ista indignitate iram diuinam prouocemus, dum alius cum canibus tanquam uenator in templo obambulat, alius de scenore, alius de scorto garriat, alius ad templum nunc urinam, nunc oletum faciat, qualia neque inter infideles quisquam uidere potest. Credibile est profectò, quod propter hanc irreue-

VATICINII.

irreuerentiam Deus ipse malit, nostra templa sub Mehemmeto, quam sub nobis esse, sed quod id fiat, est culpa templi custodum,

Baghi diker, id est, uineam plantabit. Per uineæ plantationem nouas colonias & gentium è suis sedibus emigrationes intelligunt, & sui Imperij dilatationem.

Bahcfai, id est, hortos siue illas plantationes uinearum, id est, urbes & arces captas.

Baglar, id est, emuniet. Subintelligunt nouas prouincias undecunq; muniet, ut recuperatu sint difficilimæ. Et hoc est mirum, quod à tot annis postquam incepit sæuire, ita muniuit, ut ne pagum quidem ab eo recuperare potuerimus.

Oglu bezi olur, id est, filium & filiam habebit. Hic per procreationem liberorum interpretantur propagationem Mehemmetanæ gentis, ut manifestum est omnibus, illam esse in tantum propagatam & multiplicatam, ut nihil supra. Itaq; iam nihil aliud restat, nisi interitus & diminutio fidei & nationis eorum.

On iki yldensföra, id est, post duodecimum annum,

I N T E R P R E T A T I O

annum. *Hristianon*, id est, Christianus. *Kelecti*, id est, gladius. *Cficar*, id est, insurget seu apparebit. Id quoque apud illos in controuersia est, utrum gladius ille, quo Christianorum natio in libertatem uindicabitur, talionem Mehemmetanis reddet, atque Rex aliquis Christianus magnis copijs totum imperium Turcarum sit expugnaturus, an pastor aliquis Christianus, sua doctrina Turcas sit conuersurus ad nostram religionem.

Quamobrem (ut dixi) ultima uerba huius oraculi, uiri cum gemitu, pueri cum fletu, mulierculæ cum planctu & eiulatione excipiant. Utinam tandem Itali, sua pila, Hispani suas lanceas, Galli sua gesa, Angli suas balistas, Germani & Hungari suas fræmeas, contra istos canes fidei (ipsis ut ita dicam satis damnatos) distringere uelint, sed discordia, nostri temporis est, quæ solummodo moratur nostras uictorias, à nostris rebus. Sed redeamus ad uerba uaticinijs de interitu eorum.

Turchi, id est, Turcæ ipsum hactenus regnantem. *Gheresime*, id est, retrorsum unde egressus est, adeo ut uel latebras Bithyniæ unde primum erupit, uel in Scythiam, unde origi-

VATICINII.

originem traxit, ille Christianus gladius.

Tuschure, id est, pellet, siue profligabit. Ceterum, quia ille gladius uindex nesciatur unde oriturus sit. Certè Turcæ siue aliunde metu concepto non permittunt Christianis sæuitijs, qui dominos suos nunc dentali, nunc ligone aut stipite mactant.

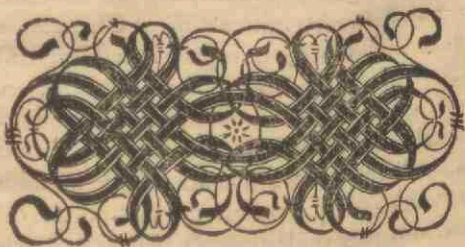
Vtinam Christiani Principes istis fatalibus uictorijs sese præpararent, & obsisterent, ne ulterius uires Mehemmetorum crescant, quæ iam plus nimio creuerunt, quis dubitaret, quin hic Christianorum gladius (de quo uates Turcicus loquitur) nostrarum tot calamitatum, persecutionum & afflictionum futurus sit uindex, atq; illo Sathanæ regno destructo fratres nostros Christianos grauissimo seruitutis iugo oppressos, simul atq; uniuersum orbem Christianum, tot periculis subiectum & obnoxium, in libertatem, pacem, & tranquillitatem alserat, restitua atq; Secta q; eorum diabolica, ad nihilum redacta, totq; perditas animas, ad Christi cultum atq; ouile unumq; pastorem Christum, quam facilimè (ut in sequenti capitulo copiosè intelligetur) breui tempore, Evangelicæ prædicationis uirtute, compellendo
 redu-

INTER. VATICINII.

reducatur. Quod ut breui nobis concedatur,
precetur Pater, per Filium, & Spiritum
sanctum : qui est semper benedictus,
gloriosus et laudabilis Deus in
Trinitate, per infinita se-
cula seculorum,
Amen.

DISPV.

DISPVATIONIS CVM TVRCA, HABI-

TÆ NARRATIO

CAP. IIII.

VMMO LABORE, NEC sine grauissimo periculo uitæ, Orientalium, Occidentalium, Meridionalium, nec non Septentrionalium partium, amœnioribus locis, & potioribus urbibus peragratis, & uisitatis, hisq; non secus, quam Socratis, atq; Platonis, nec non aliorum Philosophorum more penetratis, perlustratis, famosissimam Hungariæ urbem Varadinum dictam quum appulisset, in qua eodem tempore casu fortuito aderat quidam Mehemmetanæ sectæ legis peritus *Deruis Gsielebi* dictus, qui peractis cum Prælato eiusdem ciuitatis uidelicet, fratre Georgio suis negotijs, summopere desiderabat cum Christianis aliqua, de fide ac religione utraq; conferre.

Hoc igitur cum per aliquot dies per interpretem iam dicti Prælati Gabor nominatum egisset, ut illi Antigonista substitueretur, qui religionem Christianam contra

I cum

21 DISPUTATIONIS

eum defendere audeat, sed omnes quotquot in ea religioſi fuerant urbe, ad unius Ethnici uocem muti redditi erant, nec mihi diſſimiles uidebantur Iſraëlitis eſſe, qui ſub Rege Saule uiuentes, ad unius incircumciſi Goliath & quidem ſpuriſ, *μονομαχίας* eos prouocantis, uenire non ſunt auſi. Id ego uidens, turbatus dolebam nimium, in tanto cœtū clericorum reperiri neminem, qui ueritate ipſa armatus, ſaltem per interpretem, inſolentiam Ethnici, reprimere auderet. Et uerebar, ne propter nefandam, & omnibus modis deteſtandam præſertim tali in negotio taciturnitatem, & ignauiam, homini nefario palmam tribuiſſe iudicaremur, ueriſſimamq; cauſam noſtram, & Chriſti ſaluatoris, deteriorem redderemus, perpetuamq; notam ignominix Chriſtiano nomini inurentes.

Quamobrem licet ad munus Eccleſiaſticum non ſum uocatus, nihilominus tamen, ſuſcepi prouinciam, de hoc pietatis negotio cum eo me certaturum. Ibi ſtatuto & à nobis præſcripto die, conuenit magna utriuſq; conditionis hominum frequentia, ſpectatum rei futuræ exitum, hocq; in monaſterium fratrum Diui Franciſci, die Dominica

NARRATIO.

dominica Pentecostes, 29. Mai. 1547. & primum hanc proposuit quæstionem: ubi Deus ante cœli & terræ initium aliasq; creaturas uersaretur.

Mihi autem hæc sua quæstio licet non adeo ad propositum spectare uidebatur, ne tamen nos Dei Opt. Max. ubiq; præsentia ignaros iudicaret, respondi: In suo esse. Sed cum illi uideretur hæc responsio utcunq; obscurior, nec eam posset satis intelligere: postea dixi, ibidem, ubi & nunc est. Hoc intellecto, negauit hæc in uniuersum, dixitq; nequaquam inquit, sed in nube candida.

Qui cum eum in nube fuisse affirmaret, citauit Genesin (nam & ipsi legunt libros Mosæ & Prophetarum) & dixi: Si Deus ipse ante cœli & terræ creationem in nube erat: Ergo nubes primum, antequam cœlum & terra, creata est.

Ibi post ultro citroq; de hac re agitados sermones conuictus, noluit de hac re ultra disputare: igitur cessit mihi locus proponendæ quæstionis, & ob festiuitatem eius diei, uisum fuit de eodem pauca disserere, statim depictis his uerbis (ut in figura præcedenti)

DISPUTATIONIS

cedenti) literis, & sermone Arabico quomodo in Alcorano scripta habentur, postea illi legenda porrexi, quorum prolatio est eiusmodi.

MYSTERIVM SANCTÆ
Trinitatis Arabicè.

Bisem Allabe, el Rahmane, el
Ruoahim.

Quorum interpretatio hæc.

Bi, id est, in. Sem, id est, nomen, quasi dicat in nomen. Allabe, id est, Dei: El Rahmame, id est, misericordiæ: El Ruohim, spiritus eorum.

Sciendum, quod lingua Arabica multum habet affinitatis cum Hebraica, & Chaldaica, quæ committo iudicio uirorum cognitionem habentium Hebraici sermonis, uel etiam utriusq; nam Sem, & Hebræi dicunt, quod significat nomen Allah, apud Arabes Elohi, apud Hebræos, atq; Chaldaeos. Rahman, utriusq; nationis est uocabulum, quod significat misericordiam, ita quoq; et Ruoh, spiritum significat, & addita Im, fit pluralis, nam Hebraica pluralia plerumq; in Im, terminantur.

Hæc

NARRATIO.

Hæc qui cum uidisset, admiratus uehementer, unde nam hæc inquit Christianis: nam in omni operis principio utimur, inquit, nos Musulmanni istis tribus uerbis, & singulis capitulis Alchorani præposita habentur. Cum assedimus mensæ ut edamus, hæc præmittimus uerba: cum abluimus manus, euntes ad orationem, & cætera membra corporis. Insuper peracta lotionem, ter repetendo hæc tria uerba, aqua aspergimus capita dicendo, *Bi Sem Allabe, El Rahmane, El Ruoahim.*

Igitur cum factus esset ueritatem, quæsiui ab eo, quidnam intelligant per misericordiam.

Qui respondit se non intelligere, nisi secundum literam, nec habere aliud significatum.

Post hæc accessi ad mysticam interpretationem uerborum, & ea iuxta genuinam ueritatem, in tres personas partitus sum, uidelicet: Patris, filij, & Spiritus sancti. Ut autem melius intelligeret, in Arabicum sermonem uerti hoc modo.

Bi, id est, in. *Sem*, id est, nomen. *El Ab*, id est, Patris. *V*, id est, &. *Ben*, id est, Filij. *V*, id est, &. *Ruoah*, id est, Spiritus: *Elchutz*, id est, sancti.

DISPUTATIONIS

Qui cum filij Dei mentionem me fecisse intellexisset, quæsiuit, unde nam filius esset Deo? Cum secundum legem nostram et Mahometi doctrinam, Deus non habeat uxorem, inquit, nec proles. Deinde cœpi interpretari prout intelligebam.

Nos uidelicet, Deum uocare Patrem: propter creaturas, primam nempe causam creantem, & omnia conseruantem: qui semper in eadem Essentia fuit, in qua & nunc est, & erit in secula seculorum: qui est prima persona diuinitatis in Trinitate.

Filium uero (qui à Mehemmeto in Arabicum uocabulum uidelicet, *Rahman*, quod misericordiam significat, est mutatus) Deum habere ita credimus, & non secundum concupiscentiam carnis (cum Deus sit spiritus) ex foemina natum, sed ex essentia ac substantia Patris genitum, qui ut peccata nostra tolleret, assumpta carne humana ex immaculata uirgine, pro nobis passus, mortuus, atq; sepultus, & iuxta dicta prophetarum, tertia die à mortuis surrexit, posthæc ascendit ad cœlos & sedet ad dexteram Dei patris, inde uenturus est uiuos & mortuos iudicare, & tunc dabit immortalitatis beatitudinem his, qui in eum credunt, incredulis uero supplicia æterna.

Postea

NARRATIO.

Postea ostendi illi imaginem crucifixi, uide inquam si immerito, & à Mehemmeto, hic filius æterni Dei, dictus sit misericordias dum expansis brachijs uocat ut amplectetur nos, dicens:

Venite ad me omnes qui laboratis, & estis onerati peccatis, ut reficiam uos.

Et ut eum de Mysterio Trinitatis redderem certiore, ostendi solem. Habes pulchram solis similitudinem, inquam. Sicut unus est sol habens formam, calorem, & splendorem: sic unus est Deus, & pater qui habet filium, et spiritum sanctum, quem uos *Ruoahim* uocatis, consistens in his tribus personis, quæ ex æquo de eadem substantia sunt, deq; eodem subiecto, ab æterno quidem nullo creante permanentes.

Et ita per comparationem hanc, credidit in Deum patrem, et filium eius unigenitum, & spiritum sanctum in Trinitate unum.

Et cum audisset me, hæc ita, ut satis indote de Deo, & eius filio, & spiritu sancto differere, plurimum admiratus dixit. *Allah Allah*: quod significat, Deus, Deus.

Ego inquit uel aliquis nostrum, nuncq̃

DISPUTATIONIS

credidiffemus uos ita bene de Deo sentire, existimabamus enim uos, inquit, in maximis tenebris constitutos: sed iam ex tuis relatis intelligo, uos optime de illo sentire, nisi quod Mehemmetum prophetam Dei magnum, parui faciatis.

Quid nobis cum Mahometi nugis, & somnijs: nam præter baptismum & ministerium Trinitatis, quæ à nobis accepit Christianis, scimus in suo Alcorano non habere quicquam quod ad ueritatem spectet.

Cæterum, citauit illi nugas uel somnia potius Machometi de duob. Angelis, *Aroth*, et *Maroth* nominatis, quos Machomet à Deo in terram missos fuisse narrat, ut ius mortalibus administrarent, quib. iussit, ne uinum biberent, nec mulieribus sese admiscerent, neq; alicui ad superos iter ostenderent. Qui transgresso mandato diuino, inebriati sunt, à muliere decepti, coinquinati sunt, eiq; iter ad superos eundi ostenderunt.

Quam cum Deus in cœlum uenire uiddisset: Angelos sibi astantes interrogauit: quisnam hic in cœlum hac forma indutus ueniret.

Ibi Angeli, cum narrassent errorem esse
Arothi

NARRATIO.

Arothi & Marothi, iussit, ut mulier in stellam conuerteretur, Angelos uerò concatenatos in unum puteum, perpetuò cruciandos emittere præcepit.

Et huiusmodi ridiculosa multa: ut de animali *El Barahil*, humani sermonis capacis, quod animal *Mehemmetum* in cœlum tulit ubi *Mehemmet* fatetur se uidisse Angelos magnos, habentes multa capita, & ea multas & diuersas linguas habere. Hoc profectò satis ridiculosum, & prophetam dictu minime dignum, sed nescio inquam: forsitan uino repletus in somnio talia miracula, seu potius portenta ridiculosa, se somniasse uidit. Igitur cum huiuscemodi nugas narrare, & suo *Alcorano* inferere est ausus: non uerus propheta, sed pseudopropheta, merito ab omnibus nobis uocari debet.

Quibus auditis, pudore affectus surrexit, & de cætero disputare noluit: sed introduxit me in templum, ostendit imagines sculptas in ligno: rogauitq; utrum nos eas similitudines hominum adoramus, aut eas ueneramur, cui respondi; Nequaquam opineris nos ligna, lapides, ex quibus hæ imagines sculptæ sunt adorare: sed ea ratione in templo seruamus, non quo res quædam

I 5   sunt,

DISPUTATIONIS

dam sunt, sed ideo ut nobis Christum Deum, D. Virginem, uel aliquem ex diuis effigiant, ob oculos ponimus. Christum autem uerum Deum adoramus & cæteros sanctos ueneramus, obseruamus, honore prosequimur, quod & uos nec regibus, aut insignibus uiris denegatis, nos autem iam Deo consecratis, nulla labe commaculatis (quia scriptum est: Beati mortui qui in Domino moriuntur) hisq; quos et Deus sic uoluit honorari.

Rursus ut Deo gratias agamus de beneficijs, quæ in istis intelligimus ab eius clementia condonatis. Postremò ut discamus, & laboremus eorundem sanctimoniam, caritatem, pietatemq; imitari.

Ibi inter colloquendum, uidit canes in templo deambulare & indumenta altarium commaculare (rem profecto pessimam, & consuetudinem hanc, ab omnibus uituperandam) dixit.

An bestias templum ingredi liceat? Ibi pudore affectus, ignorabam quomodo defenderem hanc Christianorum pastorum negligentiam, respondi tamen, non licere, nec esse honesta, sed custodum templi negligentia id factum putari.

NARRATIO.

Vbi autem hæc intellexisset, laudauit plurimum, rogauitq; ut docerem eum orationem dominicam, quam illi in Turcicum sermonem uersam hoc modo sum interpretatus, ut sequitur.

DOMINICA ORATIO

Lingua Turcica.

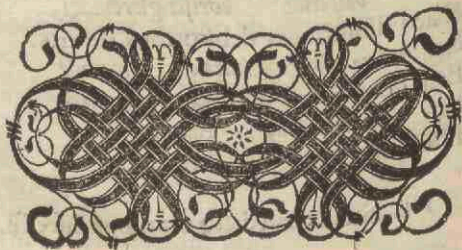
Babamoz hanghe gugteffon chuduff
 Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur
 olffum sſenungh, adur gelffon sſenung memlechtun,
 nomen tuum, adueniat regnum tuum,
 olffum sſenung iſſtedgunh nycſe gugthe ule gyrde.
 fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra,
 Echamegumoxi hergunon uere bize
 Panem noſtrum quotidianum da nobis
 bugun, hem baſſa bize borsligomoxi, nycſe
 hodie, & dimitte nobis debita noſtra, ſicut
 bizde baſlaruz bortſetigleremoxi.
 & nos dimittimus debitoribus noſtris.
 hem yedma byzegeheneme, churtule
 Et ne nos inducas in tentationem, ſed
 bizy iaramazdan, Amen.
 libera nos à malo, Amen.

His, auditis ualedicto omnibus diſceſſit.

CITATION
Publ. in the Univ. Lib. of Bonn, 147
CORNE. SCRIB.
pio lectori.

Vultis Christiadae miserandos cernere casus?
Ecce dasq; arumnas, horrificasq; cruces?
Quantaq; sub rabidis (res uera) afflictio Turcis,
Captiuos maneat, heu mihi, Christiadas.
Hunc legitote auidi: rursum hunc legitote libellu,
Et motu mentis uoluite cuncta pio.
Dispeream nisi tum lacrimæ, gemitusq; , grauisq;
Corde dolor, uobis uiscera quassa premant.

AD

AD LECTOREM.

HABES iam Christianissimè Lector,
fratrum nostrorum sub Turcico iugo
seruitutis uiuentium miseras & calamita-
tes, uerbis satis compendiosè delineatas.

Habes præterea : & Tredecim potentissi-
morum Christiani Imperij Monarcharū gla-
dium nostrę cladis uindicem futurum, eum-
que duplicem iuxta infidelium uatis præ-
sagia : qui si contra hunc crudelissi-

imum tyrannum iam fato dam-

natum stringatur, quis

dubitat breui unum

ouile unumq; Pa-

storem futu-

rum.

DEPLO.

DEPLORATIO CLADIS CHRISTI-

ANORVM CAPVT

QVINTVM.

IMMENSO ET INCREDIBILI dolore affectus, Monarchæ inuisitissimi Rectoresq; Reipublicæ Christianæ augustissimi, pro fratribus nostris, eorum sortem durissimam dolendo, & miserrimam uitam deplorando, quorum alij hæretica prauitate seducti, à gremio sacrosanctæ Ecclesiæ defecerunt: alij ciuili ense mactantur, alij hostili cruento gladio trucidati, à feris deuorantur, alij (proh dolor) Turcarum præda facti, in perpetuam eorum seruitutem abducti, crudelissimè affliguntur, qui ad uos lacrimabili uoce suspirando clamitant.

O nefanda & execranda discordia, & regnandi auida cupido, quot iam animas ad cultum diuinum consecratas, in obsequium Sathanæ tradidit? quotq; potentissimorum Imperatorum, Regum, Principum, & utriusque status & conditionis fortissimorum Heroum, imperia & regna destruxit? Superbissi-

DEPLO: CHRISTI.

perbissimarum urbium mœnia demolitus est, sumtuosissima palatia, et fortissima castra solo æquauit, eosq; ex eminentissimo statu ac gradu deiectos in perpetuum luctum ablegauit.

Licet tamen, non ad conscribenda Principum gesta, sed ad captiuorum calamitates, & tragœdias delineandas, manum apposuerim, unius tamen nostræ tempestatis potentissimi ac superbissimi huius abominandæ Discordiæ comitis, uidelicet Seruiæ Despoti, turpissimum exemplum non possum silentio præterire, qui pacto sœdere cum Bosneni Sangiaco, hoste sibi uicino, & cum fortiora castra in confinibus Turcarum, usq; ad Sauum fluuium (qui diuidit ac separat Illyriam à Croatia) possideret, & tunc omnes prouincias inter Sauum & Drauum fluuios, ab impetu & incurso Turcico defenderet & tueretur, in manus hostis se dedit.

Ille Despotis, aut si mauis, dominus Seruiæ, dum ueniret cum proceribus Sclauoniæ in discordiam, & controuersiam, facta amicitia cum dicto Sangaico, ibi adiuncto Turcico exercitu suo militi, traiecitq; Sauo fluuio

DEPLORATIO.

fluuiio ad uadum Chobaz dictum: Sclauos nos proceres, partim discordes, partim etiam ad resistendum impotentes inuasit, & profligauit: eorum prouincias debellauit, igne & ferro deuastauit, oppida, & castella, partim uiolenti manu, partim dolo & insidijs (ut Turcarum est mos) paucis diebus expugnauit. Post paucos tandem menses, cum dictus Sangiacas Despotis prouincias inter suas esse conspexisset, nacta occasione, Despoten strenuè inuasit: quo tandem occiso, eius quoque ditiones Turcico imperio subegit.

Ita enim ille seditiosus atheos, proditor patriæ & fratrum suorum, ignominiosè uitam finiuit. Nam Turcæ præmia eiusmodi sunt: quoscunque suis dolis, fraudibus & insidijs capere potest. Ita plerisque & Hungariæ proceribus fecit: quorum nonnulli nunc in captiuitate Turcica detenti, ut *Mai lat*, & *Terech Balint* (nisi proximis his diebus sunt extincti) miserrimam traducunt uitam.

Quamobrem euitanda nobis profectò Monarchæ Christianissimi, & summopere cauenda huius tyranni sequitiam, & uerendum, ne

CHRISTIANORVM.

ne exploratis regionibus, inconcordes, uiribusq; exhaustos aggrediatur, & non tantum Siculos ac Calabros oppugnet, uerum etiam Gallis sublatis, uniuersæ Christianitati terrorem incutiat atq; tremorem.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Nam Res uestra agitur paries cum proximus ar-

Malus Christiadas furor fatigat (det.

Principes: proprijs perire querunt

Insani gladijs, neq; ante finem

Bellis scuitiæq; ponere ullum,

Quam discorda, pessimiq; sati

Intestina lues, lupo rapaci

Pastorem simul atq; ouile tradat.

Non'ne ter superum inferumq; u idit

Grassantes mare Turcicas triremes

Vastare oppida Christiana, pagos,

Captos ruricolase scelus nefasq;

Si qui debuerant genus tueri

Velis Christicolum atq; equisq; curant

Velis perdere nos equisq; tandem

Quæ sint prospiciant futura nobis.

Ego uero ne prolixior in hoc dicendi genere uidear, uestro prudentissimo ac sapientissimo Religionis Christianæ Principum iudicio corrigenda & emendanda relinquens, ad deplorandas fratrum nostrorum sed captiuorum, & sub Turcarum gra-

DEPLORATIO

uiffimo, ac crudeliffimo tributū iugo uiuentium Christianorum miferias, afflictiones et calamitates redeo, quorū alij catena collo uincti per aspera & lubrica Thraciæ atq; minoris Asiæ loca, nudis pedibus, in fame ac fiti, tanquam bruta animalia uenales diftrahuntur, & ubi labore longi itineris, uel alijs calamitibus & angustijs afflicti, aliqui eorum extincti fuerint (ut plerunq; accidit nobilioribus, & qui in otio, & delicijs sunt educati) tales in proximam fossam abiecti, & inhumati, a bestijs dilaniantur.

Alij, ut puta utriusq; sexus iuuentus, mangonum & lanistarum impuram libidinem patiuntur, ubi auditur ingens ploratus & ululatus adolescentium uim patientium: quos miserrimos, nec sexennis ætas, a tali fœditate defendere potest.

Alij uidelicet rusticæ atq; mechanicæ artis ignari, & minus uendibiles literati, oppidatim ac plateatim longo tempore ducuntur, & cum uenditi fuerint, fustibus ac loris compulsi, artes mechanicas & rusticas, uidelicet, agriculturam, armentorum & ouium pasturam, aliaq; grauiffima exercitia discere coguntur. Et qui eorum sunt robustiores hi ad triremes traduntur, ubi uestibus exuti, compedibus uincti, nudi miserrime cruciantur,

C H R I S T I A N O R V M.

ciantur, quorum miserias, nulla uis humani ingenij uerbis exprimere potest.

Nam si illa gens hanc calamitatem præsciuiſſet, millies mori citius præoptaſſet, quam iſta pati. Si uſquam mors cum uita commixta eſt, imò ſi uſq̃ uita diu ſuperest, ut diu moriaris, id in Turcia eſt. Nihil, Aegyptiaca ſeruitus, Babylonicum exilium, Aſſyriaca captiuitas, Romanorū euafatio, ad has miserias, ubi quotidie audiuntur threni Ieremiæ, nec uerbis ſed rebus conſtant.

Miferi, qui quaſi in fornace illa ardenti Hur Chaldæorum uiuunt, uotis & gemitibus cœlum petunt, uſquequoq̃ dormis Domine, exurge, & ne repellas in finem, ubi cum omni ſpe ſe undiq̃ oppreſſos atq̃ aggrauatos ſentiunt, ruruſ a cœlo ad patriam oculos reiectant, quam & ipſam in ſeruitute uident, relegati tamen a patria, in patria ſeruitutem agere cupiunt, uota illorum, non libertatem ſed eandem ſeruitutem, mutatis tantum ſedibus concipiunt.

Qui ut uota ſatiſfaciant, uitam ſuam morte commutare cupientes, fugam ineunt, quorum alij relicto grege in deſerto, alij bobus in agro & aratro ad deuorandum lupis, abeunt.

D E P L O R A T I O

Nonnulli maētatis hero & familia, quidam etiam succensis ædibus primum, sese uindicare uolentes, magno ac manifesto periculo sese expositos, per deserta atq; asperissima loca, glandibus, herbis agrestibus, & earum radicibus amaris, sale modico conditis eorum miserrimam, & plusquam inferlicem uitam sustentando fugiunt, diurnis temporibus in antris latitantes, nocturnis autem polo arctico duce ad Helleponticum mare concurrunt, aut etiam si locus fugæ non datur in summitate arborum, propter ferocissimas feras, fune ramis alligati uigilant, quorum pleriq; aut fame pereunt, aut ferarum dentibus dilacerantur, uel etiam antequam ad mare trañciendum perueniunt ab opilionib. capti rursus in captiuitatem traduntur.

Alij uerò dum ad mare magno labore & post longos, diurnos & nocturnos errores perueniunt, colligatis lignis mare trañcere contendunt, aut à transeuntibus nautis capti, ad *Chadiam*, id est, iudicem deducuntur, aut tempestate maris obruti intereunt, & rarissimi ad has partes redeunt. Quorum pars ubi ad eorum heros & propinquos traditur, durissimis supplicijs atq; tormentis dū affliguntur, ad uos Monarchas Reges Principes,

CHRISTIANORVM.

pes, & Christianæ reipublicæ rectores miserabilem uocem conuertere solent.

Optant enim omnes omnium ordinum homines, uires suas ad liberationem eorum conuertere: & filijs suis coadunatis, in unitatem & concordiam redactis, ad communem hostem opprimendum eos adhortari.

Inprimis optant Augustissimum, & inuictissimum sacri Imperij Romani Cæsarem, ac uniuerfos eius Principes, Duces, & Heroas, posthabito domestico bello, conuocatis suis proceribus, Electoribus ac primatibus sui Imperij, ad defendendum, & ad augendum statum suum, contra uicinum, & iam imminentem sibi hostem uictoria arma mouere. Sciunt illi parere Hispanos in bello acerrimos, Belgas ferocissimos, Italos corpore, & ingenio præstantissimos, Germanos animo-fissimos. Sciunt illi addictissimum Regem Romanorum, Turcarum bellis assuetissimum, Illyricis & subalpinis gentibus, subnixum.

Optant etiam Christianissimum Regem Gallorum, Eulogij sui conuenientia, suas opes, & arma sua bellicosissima, ad defensionem & liberationem fratrum suorum apparare.

D E P L O R A T I O

Optant præterea fortissimos ac potentissimos Reges atq; Monarchas, nec non uniuersos Christianissimæ reipublicæ rectores ac potentes, Poloniæ, Noruegiæ, Suetiæ, Danię, Gotiæ, Daciæ, Angliæ, Scotiæ, Lusitanæ, ad id sanctissimum bellum uenire, & contra hunc immortalem hostem eorum sanctissimæ fidei, Sacræ Coronæ & Imperij, libertatis, parentum, uxorum, filiorum & filiarum, fratrum, amicorum, totiusq; Christianitatis incolarum, perpetuum inimicum & aduersarium, omnibus opibus & uiribus unanimes pugnare, ipsumq; è medio tollere.

Optant potestatem quoq; tam spirituales, quam etiam temporalis gladij, seu disciplinæ autoritatem habentem, dignum quæque sui officij uillicum & administratorem sese præbere, sceleratos, et dissolutè uiuentes, pro quibus ira diuina in filios perditionis breui est uentura, iuxta debitam, & institutam normam ac regulam, ad bene beateq; uiuendum castigando reuocare, quorum rationem Deo, & uero patrifamilias Christo, se duros fatentur, ne amisso uillicationis suæ officio, in eandem paupertatem (ut iam plerisq; euenit) inopinati & dormientes incidant.

Optant

CHRISTIANORVM.

Optant etiam utriusq; sexus & conditionis Senes & iuuenes, pios ac Deo deuotos Chistricolas, religiosos ac seculares, dilectissimos parentes, carissimos fratres, colendissimos amicos, proximos atq; sodales, humili uultu, puro ac sincero corde, deuota mente, flebili uoce, lacrimosis oculis, eorum miseris & calamitatibus condolare, plorare ad Dominum, si forsitan miserebitur populi sui & auertat iram suam, & non det eos in opprobrium sempiternum, huic tyranno infideli, & crudelissimo hosti fidei religionis, ac liberratis Christianæ: sed inspiratis mentibus Christiani Imperij Monarcharum, Regum atq; Rectorum, lumine Spiritus sancti, usq; ad concordiam & unitatem reductis, contra hunc uoracissimum & insatiabilem draconem concessa uictoria, miseri, captiui, & sæuissimo infidelium tributi iugo grauati, fratres eorum Christiani liberati, in patriam ad Christi cultum reducti, illi soli seruiant, qui est benedictus in secula. Ut tandem deuictis & profligatis hostibus, Christianus orbis à tot perpetuis cladib. respiret.

EXHORTATIO CONTRA TURCAS

CAPVT VI.

SÆPE MECVM ADMIRATUS sum Monarcha inuisitissime, cur, quum omnia uideantur nobis Christianis polliceri uictoriam, nuncq̃ tamen eam inter tot annos consequamur.

Habemus Christum Deum, qui unica nocte castra Sennacherib deleuit, qui Pharaonem submersit, qui foeminae manu ludich puellae Holophernem extinxit, & ut breuiter dicam, à cuius numine uoluntateq̃ omnes uictoriae pendent.

Turcae contra Mahometum habent, & in uita flagitiosum, post uitam sepulcro sine resurrectione perpetuò inhærentem, ut tantum inter utrumq̃ nomine interfit, quantum inter uiuum uiui Dei filium, & inter hominis, & ab homine nati cadauer putridum, adeo ut in cladibus Christianorum, si natura utriusq̃ numinis expendatur, mortui uideantur uiuos, armis potentiaq̃ superare.

Iam cum robore corporum, dotibusq̃ animi eos præcellamus, quæ magna præsidia, uidentur ad hostes profligandos, ipsi ubiq̃

CONTRA TURCAS.

biq; miserrime profligamur. Quid Hungaro audacius? quid Germano uastius? quid Gallo procerius? Hispano solidius? quid Italo sapientius? aut Polono robustius? ut de cæteris nationibus taceam, quorum doctes animi aut meliores aut certè æquales.

Rursum si indolem animi spectes, quid Hungaro uulnerum periculorumq; securius? quid Germano generosius? Italo prudentius? Gallo ambitiosius? Hispano callidius? quorum singula uidentur posse, uel dare uictoriam, uel adiuuare. Sæpè uicit sine alijs uiribus audacia, sæpè generositas animi, sæpè sapientia, sæpè honoris illa auida ambitio, sæpè calliditas, tamen, me miserum, inter tot uictrices res, à uictoria excidimus.

Iam si apparatus uideas, armorumq; genera, multis rationibus Turcis præstantiores uidemur. Nostra inuenta sunt Bombardæ, nostra tot genera panoplæ armaturæ, ipsi Persi nudi, aut seminudi ad bella prodeunt, illis arcus, nobis *Slopetæ*, id est, nobis fulmina, illis sagittæ, quæ per dura armorum nullam uim penetrandi habent, cum bombardis seu machinis Christianorum uix ulla rupes obstiterit. Sunt equidem & Musulmannis sui bombardarij, sed rariores & indoctiores. Nunc quæso quas gentes
 K 5   secum

E X H O R T A T I O

secum in expeditionem trahant: Scythas & Thracas, in quibus non sapientia Italica, aut industria Hispanica, sed inhumana quædam feritas, barbaries, animi summa inscitia, indocta, stolidi. Istis se addit Græcus ignavia perditus, Asiaticus luxu corruptissimus, Aegyptius, non minus animo quam corpore cuiratus, Arabs, excoctus, minutus & exanguis. Quis à tali milite crederet Gallos bellicosissimos, Belgas ferocissimos, Germanos animosissimos, Hungaros audacissimos, Italorum ingenia, Hispanorum solertiam uinci posse: attamen (proh dolor) uincimur, & uincimur ab his, qui in seruitutem ducunt, & serui pro seruitute bella gerunt contra nos, qui libertate geniti, à proavis, & atauis nobis indelibata relicta sumus.

Quod si instituta & leges utriusque nationis inspicias, neque hac in parte inferiores sumus. Quid enim Euangelio diuinius: quid iure civili sapientius, aut æquius? cum illi ex Alchorano uiuant, re non minus stulta quam uana & contumeliosa in Deum: qui liber nunc inter Christianos uersatur & circumfertur, ut mature alienas leges discamus, qui breui nostras amissuri uidemur, ut antea animo quam dictione Turcæ simus.

Quid

CONTRA TURCAS.

Quid igitur in causa est, cur inter tot prærogatiuas bellandi, in bello semper deuincamur? Cur uexilla crucibus insignita, olim terribilia, non minus infidelibus nationibus, quam infernalibus spiritibus, nunc toties in fugam se auertant?

Dicam paucis, & dicam uere. Deum habemus & summum & uerum, sed à nobis alienatum, adeò ut prophetico uocabulo ferme, appellari possimus non populus Dei. Cur enim Christus nobiscum esset: qui à nobis per tot hæreses, in tot partes dilaniantur? nam præter nomen, quid nobis Christianis carissimi est? Rusticus hoc tempore & impurus & factiosus: oppidanus, fallax, & avarus, magistratus sequuntur retributiones, diligunt munera & prosopolepsiam, nobilitas luxum & ignauiam, discordiam atq; superbiam: miles uerò præter stipendium & prædam nihil ex bello quærit, securus quo sceptrum cadant, non minus infestus in suos quam in hostes. Ecclesiastici præter pompam Ecclesiasticam, uix quicquid Ecclesiæ habent, non sanctitatem, non pietatem, non eruditionem debitam profitentur. Nam serè omnes quæerere uidentur quæ sua sunt, non quæ Christi, & uerè prophetæ ore dicere possumus: Om-

EXHORTATIO

nes declinauerent, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Quid igitur mirum si talibus motibus Christus amicus esse nolit?

Bellamus igitur sine Deo, & (quod calamitosius) aduersario Deo. Apud nos circumferuntur cruces, sed ipse Crucifixus suo fauore apud hostes uersatur. Pereunt igitur omnia, & infinitis cladibus inuoluuntur, & cum una gens contra Turcam pugnat, alia uero, uel in domesticis uersatur bellis, aduocatis & adiunctis sibi in auxilium infidelibus Paganis, uel Scismatis, uel Hæreticis ut acrius oppugnet Christum; alia uerò, uel priuata curat negocia, uel etiam in ocio agit, crapule, & alijs uoluptatibus indulgens. Miles uerò qui in aciem deducitur, nummo inseruit non Christo, si desit stipendium, statim uel desertor uel transfuga futurus.

Quid igitur prodest ibi Italica sapientia, aut industria Hispanica, aut robur Germanorum, aut ferocitas Gallica, uel audacia Hungarica, ubi miles nec Christum nec gloriam cogitat, sed ad bellum uenit tanq; ad ganeum, ibi potationes suas exerciturus?

Bonas leges habemus, sed pessimos mores, bona arma, sed pessimos animos, laus est si inter se acriter dimicent, in hostem si nõ acriter

CONTRA TURCAS.

acriter pugnent, uel dedecus non est, uel certe impunitum est.

Quando quis unquam audiuit militem, uel ob fugam, uel ob abiecta arma multatum fuisse: cum olim poenæ capitales & decimationes non singulos, sed uniuersas legiones peruaserint.

Trahimus igitur exiguum numerum, eumque moribus corruptum, contra tot myriades hostium, optima disciplina utentium. Nam Turca uicia sua domi deponit, Christianus assumit, in castris Turcarum nullæ delitiæ, arma tantummodo & necessarius uictus: in castris uerò Christianorum luxus, & omnis luxuriæ commeatus, adest grauior turba meretricum quam uirorum. Latrocinatur Hungarus, prædatur Hispanus, potat Germanos, sterit Boëmus, oscitat Polonus, libidinatur Italus, Gallus cætat, Anglus lurcatur, Scotus helluatur, militem qui moribus miles sit, uix ullum reperias.

Quid igitur mirum, si uincant illi apud quos sobrietas, parsimonia, uigilantia, fidelitas & summa obedientia? Vincantur illi, qui ab hostibus uel uagi ad prædas, uel inter pocula, aut apud meretricem aliasue abominandas, & execrandas nequitias inueniantur,

Sed

EXHORTATIO

Sed hæc culpa est superiorum, nam hi, si subditos suos in timore teneret, miles Christianus nunquam inferior fieret Turcico. Altera ex parte, principes ipsi, dum mutuis bellis sese conficiunt causam præstant, ut nunquam pares vires contra Turcas afferamus, dum pro uno & altero oppidulo digladiamur, & post acerrimas præliorum conflictationes: post exhaustas opes, ni, hilo Imperio & regno auctiores efficimur.

*Heu quantum terræ potuit, pelagiq; parari
Hoc, quem ciuiles hauserunt sanguine dextra.*

Sed seræ sunt querimoniæ. Amisimus Asiam atq; Africam, extincta est Græcia, Aegrota est usq; ad mortem Hungaria. Occupata est iam nostro tempore Illyria, subiecta est nuperrimè Turcico Imperio Sclauonia, debilitata est Austria, uis pestis huius iam Germanorum ceruicibus, atq; uniuersæ Christianitatis dorso incumbit, adeo, ut nemo ab hoc periculo tutus esse uideatur, qui posthac non alienam, sed suam rem agent, pro suis limitibus, uelint pro principibus serui fieri, & pro liberis mancipia, aut in perpetuis carceribus detineri seu potius mactari, ut plebei capite, & duce careant.

Nunc si potentissimi Christiani orbis Monarchæ & rectores ad concordiam (ut speramus)

CONTRA TURCAS.

speramus) reducantur, & quisq; suas opes, ad hoc sanctissimum, atq; œcumenicum seu generale bellum iuxta vires contulerit, quis dubitabit nos, uel numero exercitatissimi, ac robustissimi militis Turcæ æquales, uel etiam superiores fore, in uictoria uerò longè lateq; excellentiores futuros?

Nam Romanorum Imperium facillè armabit quinquaginta millia equitum & centum mille peditū; idem, uel aliquanto plus ex Gallia & Hispania sperandum. Reliquiæ Hungariæ, & Illyriæ, cum cæteris Romanorum Regis Prouincijs facillè sexaginta millia equitum producent.

*SVMMA CHRISTI-
ani militis.*

Centum sexaginta millia equitum. Ducenta millia peditum. Præterea ubi Veneti & Lusitani nauales suas copias conferant, Angli, Scoti, Dani, Daci, Gothi, Poloni, cæteri; Reges, Principes, Duces, & Christiani orbis proceres & rectores militem subministrant, præsertim tali Christianissimo Cæsare rerum gubernacula tenente, non diutius obstitet Turca Christiano, quam Darius Alexandro, Xerxes Themistocli, Antiochus Iudæ Machabæo. Vbi autem uictoria

EXHORTATIO

ctoria potiti fuerimus, hisq; uiribus secundo flumine Danubio, Constantinopolim uersus descendatur, placato numine, correctis etiam moribus, in procliui erit uincere hostes fidei, recuperare Græciam & Thraciam, ubi adhuc maior pars hominum Christum colit, qui auidissimis uotis expetunt Christiana arma, ad quamlibet occasionem defecturi, & suos dominos & tyrannos, à quibus miserrime uexantur, oppugnaturi, quæ res sola uictoriam dare, uel maturare potest.

Vtinam Monarchæ potentissimi domestica bella uos illic sineretis penetrare, uideretis omnia nobiscum contra eos ad arma cooriri. Nulla ætas, nullus sexus, nullus ordo hominum uestra arma relinqueret. Domi quisq; Turcarum in suis seruis percussorem haberet, in castris proditorem, in pugna desertorem. Omnino Christiani qui illic sunt, contemtissimè de armis Turcarum sentiunt, ut quos ad uelut tantum pugnam idoneos cognoscunt, hostes uelut aues clamore quodam perterrent, si non eo terrore impetu fuga sit, ipsi fugiunt: præter clypeos & galeas nihil habent, pleriq; nudi sunt.

Et ubi isti Christianæ fidei perpetui hostes è medio nostri tollerentur, & ad latebras

CONTRA TURCAS.

bras Bithyniæ propulsi, nostro gladio (ut eorum fatentur prælagia) uel ad fidem Christi conuersi, in gremium Sacrosanctæ Ecclesiæ Catholicæ reducerentur, quis dubitaret, quin breui sit futurum, ut Christianus Imperator, non minus Constantinopolitano quam Romano Imperio insignis sit futurus? Rex Romanorum, Hungariam & Thraciam recuperaturus? Rex Franciæ Asiam minorem suis ditioibus additurus? Angli, Scoti, & Lusitani, Aegypto potituri? Hispani tota Africa? Itali omnia littora quæcunq; habet mare Mediterraneum in sua potestate habituri, item etiam Poloni, Dani, Daci, Noruegi, Sueci, Gothi quoq; & Islandi Septentrionalis plagæ, ditissimarum regionum & nationum populo dominaturi.

Ita sentiunt non solum captiui & sub tributo Turcarum uiuentes Christiani, uerum etiam omnes Turcarum militis & bellicæ experientiam & cognitionem habentes. Idē ego tredecim annorum cursu experientia didici, in fugientem scilicet Turcam fortissimum, aduersus inuadentem fugacissimum esse.

Turca igitur cum natura sit fugitiuus, oppugnandus est, impius enim nemine persequenti fugit. Exurgat Deus & dissipentur

L inimici

EXHORTATIO

inimici eius, & fugiant qui oderunt eum a facie eius. Sicut deficit fumus deficient, sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei, & ab Ecclesia sua sancta, ut fiat unum ouile, & unus pastor. Quod concedat nobis trinus & unus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, Amen.

NOta, quod per totam Syriam, & circa Hierosolimam Græci, non utuntur Græca lingua, sed transtulerunt totam Sacram scripturam, in Arabicum idioma: neque literis quibus Græci olim utebantur, sed Arabicis characteribus utuntur, etiam missam Arabico sermone celebrant, & omnia diuina officia decantant, quare non necessitatis, sed nouitatis causa saltem Dominicam pre-cationem eodem sermone cum Latinæ linguæ interpretatione huic opusculo inserere uolui, cuius prolatio est talis.

DOMINICA ORATIO

Arabico sermone.

Abuna elledi fi elfemaui, itchaddes
 Pater noster qui es in coelis, sanctificetur
 esmech, tati melechutech,
 nomen tuum, adueniat regnum tuum,
 techun misutech, chemasi elfema cheda-
 fiat uoluntas tua sicut in coelo & lech

CONTRA TURCAS.

lech elared. Hobzinae bijum hatina
in terra. Panem nostrum quotidianum da
iumen, ue noghfor lena denubina,
nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra,
chema uenehen noghfor assa leina.
sicut & nos dimittimus debitorib. nostris.
Vela tedhelna si el tegiareb, lechen negina
Et ne nos inducas in tentationem, sed libera
men elserir, Amen.
nos a malo, Amen.

DE SVI RESTAV-
ratione exegetis libri Protreptica,
Ad Lectorem.

Lugdunum postquam ueni peregrinus ab urbe,
Appertot Miles suscipit hospitio.
Qui lacerū, squalidūq; uidens meq; absq; decore,
Contum, sit facto cogitat ecquid opus.
Exuor extemplō trita, data comoda uestis:
Ut nunc in uulgus contior ire queam.
Nec ego iudicium metuo, limamq; periti
Ingenij, liuor solus obesse potest.
Quare age, qualis sim sincera perlege mente:
Sufficiet, sacris si placeam ipse uiris.
Finis libelli de Turcorum
moribus.

SOLTANI SOLYMANNI TURCARVM IMPERATORIS HORrendum facinus, scelerato in proprium filium, natu maximum, Soltanum Mustapham, parricidio, Anno Domini 1553. patratum:

AVTORE

NICOLAO AMOFFAN
Burgundo.

OLENTI MIHI TAM scelestum facinus scriptis tradere, operæprecium esse visum est, ad pleniorē huius tam impiæ ac sceleratæ coniurationis demonstrationem, aliquantisper pedem retrouertere, ac in primis causam indiciaq; tam inhumani facinoris breuibus attingere.

Sciendum igitur Seulimanum ex serua quadam Mustapham hunc suscepisse, cui ab ineunte ætate Amasiam prouinciam tradidit. Tandem illuc simul cum matre profectus, cumq; iplis annis florentem uirtute, testimonio extitit omnibus, se fauore cælesti

PARRI: SOLTANI.

lesti suæ nationi quodam modo concessum esse. Profecto hoc cum matre iuvene, Rex tandem formositate Rosæ alterius pellicis suæ, supra quam dici potest, raptus est: ex qua quatuor masculos sustulit liberos, & foemellam unicam. Primo nomen fuit Machomet, huicq; Caramania adsignata est prouincia. Secundo uero Baialith, atq; hic Magnesiã regionem tenuit. Tertius fuit Selimus, cui Machomete mortuo data est Caramania prouincia. Quartus langir dictus est, cognomine illi à gibbis, quibus antè & à tergo deformatus erat, imposito, uerum prudenti & acuto ingenio. Foemella uero Rustano Paschæ nupti elocata est. Hic autem interfecto Hybrachimo, Vesiri (quem nos summum consiliarium uocare possemus) adeptus est dignitatem. Verum eo officio pro innata sibi auaritia abutens, omnia uel renouabat, uel etiam immutabat militibus, quos Janischaros uocant, stipendia minuebat, capitaneorum, quos Saniachos appellant, redditus alleuiabat, uectigalia ac tributa prouincijs augebat, nec minus etiam inordinatis domus regalis expensis modum imponebat, nihil aliud quam quod sibi infinitos thesauros ex suis dolosis ac fictis rapinis accumularet, pensi habens:

PARRICIDIUM

eoq; pacto fidelis ac diligens seruus existimatus, regis animū sibi facile deuinxit: parui interim faciens, se omnibus alijs infestum ac odiosum fieri.

Interea Rosa hæc, de qua meminimus, uidens se præ alijs à rege diligi, sub religionis tegumento mota est indicare Muchty, se pio desiderio motam, summo Deo, ac in honorem Machometis, templum, ac etiam xenodochium recipiendis peregrinis extruere quidem uelle, uerum id non sine eius consilio facere decreuisse. Sciscitabatur igitur, an tale opus Deo gratum foret, uergeretq; in animæ suæ salutem. Talibus Muchty respondit, opus quidem Deo acceptissimum fore. Quanquàm etenim id animæ suæ saluti non proficeret, regis tamen animæ maximè profuturum, sub cuius dominio essent & facultates eius omnes, & uitam etiam (serua enim erat) sua. Hoc responso mulier magis magisque indies tristis ac animo perturbata uisa est, adeo quod in plures dies solari nequiuertit. Eius interea perturbationis certior factus rex, illam quam humanissimè solari coepit, affirmans se breui reperturum modum, quo tandem ipsa sui desiderij optatum consequeretur finem. Illam igitur illico manu misit, facto super eam
etiam

etiam instrumento (sicuti apud illos fieri consuevit) ne amplius seruitute sibi mancipata foret. Tanto ergo, tamq; admirabili obtento fauore, Rosa cum ingenti pecunia se ad opus prius cogitatum fabricandum contulit. Interea Rex Rosæ cupidine (ut supra dictum est) effrenatè superq; omnem modum inescatus, illi ut ad se ueniret, per internuncium mandat. At callida ac uersuta foemina, quam nihil insidiarum latebat, uasfrè nuncio iubet, dominum ut honestatis ac legum admoneat: agnoscere se etenim non amplius seruam, sed liberam esse, at interea minime negare, suam Regiam maiestatem adhuc pro libito suo & uitæ & necis eius dispositionem arbitriumq; penes se habere: uerum quod ad copulationem carnalem attinebat, id fieri minimè gentium citra grauissimi peccati patrationem posse. Et ne fortè tale quidpiam à se commentum fictumq; esse existimaret, de eo se in omnibus iudicio Muchty acquiescere. Hæc repulsa adeo regis inflammata excitauit præcordia, ut omni posthabita mora, Muchty ad se accersiri iuberet, dataq; illi libera respondendi facultate, interrogat, an seruæ ab eo manumissæ, citra uiolationem legum, commisceri carnaliter posset? Quibus re-

PARRICIDIUM

spondit Muchty, id nequaquam licitum esse, nisi prius, cum ea legitimum contraheret matrimonium. Sed hæc difficultas adeo Regis adauxit cupidinem, ut libidine supra omnem modum obcecatus, in libertæ matrimonium consenserit.

Factis igitur nuptialibus pro suo more instrumentis, quinquies mille ducatos Soltanos donationis propter nuptias nomine ei enumeravit, non sine magna omnium admiratione, præcipue quod id præter Ottomanæ stirpis esset consuetudinem. Vitæ etiam in imperio societatis gratia, uxores liberas ac legitimas non ducunt, verum earum loco, ad satisfaciendum suis delitijs, ac libidinosis cupidinibus (quibus supra omnem nationem uilissime ac spurcissime subiiciuntur) habent ex uarijs mundi regionibus raptas omnis generis formosissimas ac elegantes foeminas, quas in regia (Saraï uocant ipsi) honorificè ac regaliter enutriunt, ac in omnimodæ commoditatis occasionem educant, honestisq; ac ciuilibus moribus instruunt, quibus quidem per uices pro animi sui uoluptate commisceri solent. Quod si forte illarum quæpiam à rege grauida facta pepererit, tum illa præ alijs omnibus honorata ac reuerita incedit, maiorisq;

iorisq; dignitatis ac reputationis ergo Sol-
tana uocatur. Atq; eiusmodi foeminae post
partum magnis dominis, Paschis, ac San-
gachis nuptui elocantur.

Verum ut ad propositum reuertamur,
seruae huic iam manumissae, ac fortunae bene-
ficio eò usq; elatae, ut iam omnium totius
Asiae mulierum praecipua facile uideretur,
sicq; omni felicitatis comitatae successu, quò
omnibus suis ambitiosis satisfaceret conati-
bus, restabat solum, ut modum & occasio-
nem adinueniret, quo Seuleimano defun-
cto, ad suorum unum imperij successio de-
ferretur. Cui rei tantummodo obstabat
generositas Mustaphae, magnanimi adole-
scents, ac praestantis ingenij, nec minus ani-
mo quam etiam uiribus ualentis, quiq; pro-
pter magnanimitatem ac fortitudinem mi-
rum in modum militibus gratus, propter
uero prudentiam iustitiamq; populo maxi-
me commendatus atq; acceptus erat. Quae
quidem omnia in eo considerans callidissi-
ma foemina, ac ob id cum Rustano clancu-
lè colludens, nouerat enim (ut & ex ratio-
nis debito probabile est) Rustanum magis
affinem suum, suaeq; uxoris germanum, ad
imperij gradum euehi cupere, quam Musta-
pham, apud quem pro certo compertum

PARRICIDIUM

habebat se maximè odiosum esse, uel ob id
 præcipuè, quod apud illum in maximam
 contumeliam inciderat. A principio enim,
 dum alijs omnibus (quemadmodum su-
 præ attigimus) reditus extenuaret, cona-
 tus etiam fuerat, sed incassum quidem, de
 reditibus Mustaphæ aliquid detrahere: ex
 quo facile existimabat, tam generosum ani-
 mum, si fortè ad imperium euectus esset,
 talem iniuriam uix obliuioni daturum: a-
 deò etiam, quod imperante illo in pericu-
 lum officij non solum, & dignitatis, sed eti-
 am capitis facillè casurum se, ex suæ ante actæ
 uitæ ratione suspicabatur. Hæc igitur om-
 nia, nequissima mulier animo sceleratissimo
 perpendens, conata est animo regis non mi-
 nimas de Mustapha suspiciones impingere,
 nempe quod is regnandi cupidine seruens,
 ac etiam omnium erga se beneuolentiæ ac
 fauori confidens, suæq; (qua maxime abun-
 dabat) militari manu tumens, nihil aliud
 de se expectandum relinqueret, quam quod
 semel imperium affectaturus, ac in patris ne-
 cem machinaturus esset. Atq; quo melius
 rem omnem palliaret, omnia per Rusta-
 num (qui semper magnarum rerum gere-
 bat curam) opportune expediri curabat,
 nec ei etiam defuit quidquam, quod in ne-
 cem

S O L T A N I.

tem ac criminationem adolescentis nō machinaretur. Nam omnibus qui ad Syriæ prouinciæ administrationem mittebantur, clancule Mustapham tanquam parenti suspectum indicauit, committens singulis, ut ad statum Mustaphæ diligentissimè animaduertent, deq; omnibus quæ in eo uidissent, uel de rō intellexissent, ad se quam diligentissimè scriberent: callide affirmans, quod quanto odiosiora de eo scripsissent, tanto illos Regi etiam gratiores & acceptiores fore. Proinde per istos sæpius regalis præstantiæ, magnanimitatis, prudentiæ, fortitudinis, ac etiam erga omnes beneuolentiæ ac liberalitatis Mustaphæ, quibus omnibus omnium sibi facilè conciliauerat fauorem, nec minus etiam ardentissimi desiderij, quo omnes ferè in electionem illius accendi uidebantur, factus certior Rustanus: non tamen ideo primus eius tam nefariæ coniurationis semen spargere ausus est, uerum literis peruersæ mulierculæ traditis, reliqua illius scelerato capiti relinquebat. At Rosa, succedente illi pro suo impio uoto temporis occasione, foemininis (quemadmodum nouerat egregiè) illecebris ac adulationibus, non desistit regis animum corrumpere, ut si quando Mustaphæ incideret mentio, commo-

PARRICIDIUM

commodiorem ex tempore literas aperien-
 di fumeret occasionem, Nec etiam expecta-
 tione frustrata est, arreptaq; occasione, non
 sine lacrimis (sicuti etiam mulieribus, fi-
 ctis in negocijs deficiunt nunquam) Regem
 periculi, cui subijciebatur, admonet, com-
 memorans inter alia, quemadmodum Se-
 limus parens ipsius, patrem etiam suum
 eiusmodi medijs, imperio pariter & uita
 priuauerat. Sibi igitur exemplo ut caueret,
 enixe rogabat. Sed argumenta hæc suspici-
 onis, prima facie non usq; adeo probabilia
 uisa sunt regi, atq; inde factum, ut eo pacto
 perfida mulier parum profecerit. Id quod
 pro sua inuidia animaduertens, tandem sce-
 leratum animum ad alias technas dirigit,
 omnibus modis adolescentem ueneno ne-
 candi opportunitatem perquirens. Nec de-
 fuerunt ad quodeuncq; maleficij genus pa-
 trandum prompti ac dedicati scelerati homi-
 nes, ne prouidentia diuina se tam nefando
 conatui opposuisset. Parentis quippe nomi-
 ne missas à muliere hac uenenatas uestes
 non prius attigit, quam ab alio indutæ es-
 sent prius: qua quidem accurata prudentia
 nefarias improbæ nouercæ præuenit insi-
 dias, uenenumq; palam patefecit omnibus.
 Nec tamen adultera cessauit adhuc, quin no-
 uas

S O L T A N I.

uas illi strueret infidias, nam conata tantam
 sibi conciliare beneuolentiam, familiarita-
 temq; , quantam nemo unquam in regia
 Ottomanna consecutus est (freta enim ama-
 torijs uenenis, quibus Iudææ cuiusdam in-
 cantatrici famosissimæ ope, regis animum
 sibi attraxerat, magna sibi, ac maiora indies
 de rege pollicebatur) impetrauit, ut per ui-
 ces, filij sui in regia parentis uersarentur,
 nimirum quo diutina præsentia, assiduisq;
 blandimentis paternum amorem sibi ma-
 gis magisque allicerent, quod si forte for-
 tuna Mustapha ueniret, opportuniorem
 illum opprimendi nancisceretur occasio-
 nem: sin minus, tempus quo illum per me-
 dias personas interficeret, expectaret. Sed
 non ueniente Mustapha (non enim consue-
 uerunt regij filij adsignatas sibi prouincias
 incio parente egredi, ac se Constantinopo-
 lim conferre, nisi patre mortuo, ad recipien-
 dum imperium, ingenti militum comitati
 caterua uenerint) aliud facile excogitauit
 facinus. Obtento enim eo quod postula-
 rat, effecit, ut non solum in urbe, uerum & in
 prouincijs, filij sui parentem regem comita-
 rentur. Sed in castris etiam Giangis gibbo-
 sus patrem semper sequebatur. Verum
 enim uero nouercalibus commentis annis
 aliquot

PARRICIDIUM

aliquot ita in suspenſo exiſtentibus, fortuna tandem impijs foeminae conatibus fauere uolens, ſuſpicioſas apud Paſcham, qui regi-
mini Muſtaphae, ac gubernationi Amaſſi-
nae prouinciæ (quilibet enim regis filiorum apud ſe Paſcham unum, hoc eſt, Locum tenentem, qui populo de iure reſpondet, ac in rebus bellicis conſulit, & doctorem unum, quo bonarum diſciplinarum ac regalium morum ratione imbuitur habere ſolet) præfectus erat, literas parturiuit: quibus continebatur, matrimonium inter Muſtapham & filiam regis Perſarum tractari, eamque rem propterea ſe ad ſacram portam referre, ut ſi quid inde ſiniſtri eueniſſet, ab omni ſuſpitione haberetur immunis. Perlatis igitur ad Ruſtanum literis, uiſus eſt ſe dudum deſideratam Muſtaphae ruinaſ ad optatum finem deduxiſſe. Ne cunctatus ulterius, omnia Roſe ſubito indicat, ac ſubinde ſe ambo in regiam conferunt, omniaque regi indicant. Qua in re, quò regium animum, quanque dubioſum ac heſitantem, anxijſ ſuſpicionibus imbuerent, omnem mouerunt lapidem, inquirentes. Muſtapham tanque ambitioſum, ac animi rabie quodammodo ad dominationem tam magni imperij, contra omnem tam diuini quam etiam humani iuris rationem accenſum,

S O L T A N I.

cenſum, in necem etiam parentis coniurare,
atq; quo ſuis fraudibus maior fides habe-
retur, regem tractatæ cum Perſis, Ottomanę
ſtirpis antiquiſſimis ac capitalibus inimicis,
a Muſtapha affinitatis commonefaciebant,
qua propter ſummopere cauendum illi, ne
iunctis Perſianis uiribus, Sangachis ac Iani-
charis, quos ſibi dudum liberalitate ſua de-
uinxerat Muſtapha, in breue tempus paren-
tem imperio pariter & uita priuaturus eſſet.
His ac eiufmodi alijs criminationibus per-
turbatum ſenis animum eò induxerunt, ut
morte filij ſuis rebus conſulere decreuerit, in
hunc modum.

Anno igitur Domini 1552. ſumma cum
diligentia ac celeritate, omnibus ferè pro-
uincijs publicari facit, Perſas ſinibus ſuis
egreſſos, ingenti armatorum manu Syriam
inuadere, urbes expugnare, homines capti-
uos abducere, omniaq; igne ferroq;, resiten-
te nemine, uaſtare, cui tam ſecuræ ac liberæ
audaciæ ut mederetur, ſe coactum, Ruſta-
num illuc cum exercitu, mittere. Collecto
igitur milite, tacite committit Ruſtano, u-
quam ſecretiſſimè fieri poſſet, ac citra om-
nem tumultum, Muſtaphæ manus inijceret,
uinctūq; Conſtantinopolim duceret, quod
ſi fortè commodius rem exequi nequiret,

S O L T A N I.

tum quocunq; modo mortem illi inferret. Nefario igitur ac crudeli accepto mandato, Rustanus ingenti comitatus militum manu, Syriam uersus proficiscitur. Quo cum peruenisset, Mustapha eius aduentus factus certior, omni posthabita mora, 7000. omnium totius Trnciæ ualidissimis, ac instructissimis stipatus militibus, Syriam uersus iter dirigit. Quod quidem intelligens Rustanus, uidensq; se impium sceleratissimi ac crudelissimi parentis mandatum pro suo uoto exequi non posse, illico terga uertit, ac priora recalcans uestigia, se iterum cum exercitu Constantinopolim confert, adeo celeriter, ut ne puluerem quidem ab equitibus Mustaphæ in aëra agitatum uidere, nedum illum expectare sit ausus. Reducto igitur milite, persuasit omnibus, se prouinciam quietam ac securam reperisse. Tandem clanculo sui reditus causam regi aperit: addens, se totius exercitus animum in fauorem Mustaphæ inclinatissimum, apertissimis signis & coniecturis uidisse, nec in tā periculoso negotio rem aperto Marte tentare ausum fuisse: atq; ea propter se suæ Maiestatis prudentiæ rem omnem uoluisse referre. Hæc relatio crudeli ac impio patri, nec minus ab innata maiorum suorum crudelitate degeneranti, nouas,

S O L T A N I.

nouas, nec mínimas generauit suspiciones, quibus se ut liberaret, apud se nefarie decreuit.

Anno porrò sequenti, ingentem exercitum conscribi iussit, significans Persas multo maiori manu Syriam inuadere: seq; ea propter salute publica impulsus, illuc personaliter exercitum deducere, hostilibusq; conatibus obsistere decreuisse. Adunato igitur exercitu, omnibusq; ad rem militarem necessarijs ordinatis, dataq; proficiscendi facultate, tandem parricida parens paucis post diebus exercitum sequitur. Qui ubi in Syriam appulit, Mustaphæ illico ut se Alepem conferret (illic enim castrametaturus erat) mandat. Nec tamen interea Seuleimanus nefandum ac mortale odium, quod aduersus filium animò gestabat, extrinsecis indicijs (quãuis ad id sedula adhibita cura) adeo celare ualuit, quin ad bonam Pascharum, aliorumq; maioris dignitatis penes se hominum noticiam peruenerit. Ex quo Achmat Pascha clancule Mustapham per internum, quo suæ salutis ac uitæ diligentem rationem haberet, admonuit. Nec etiam Mustaphæ admiratione indignum uisum est præter probabilem ullam rationem, parentem suum cum tam ingenti militum

PARRICIDIUM

manu aduentasse, attamen suæ innocentiae
 confidens, anxietate ac perturbatione animi
 extremè uexatus, mandato patris (licet eti-
 am cum maximo uitæ suæ periculo) obtem-
 perare ac satisfacere statuit. Existimabat ete-
 nim, honestius ac laudabilius fore, obtem-
 perando parenti mortem incurrere, quam
 uiuendo in criminationem incidere inobe-
 dientiæ. Sub tam graui igitur animi anxie-
 tate, multa secum ipse disputans, tandem
 doctorem, quem semper in curia sua penes
 se (ut supra diximus) habebat, intrepidè
 ac constanter interrogat, an ne totius orbis
 imperium, an uerò uita beata homini præ-
 optanda esset. Cui libere doctor respondet,
 mundi quidem huius imperium penitus
 consideranti, nihil felicitatis, quam sub ua-
 na & inani boni apparentia afferre, nam eo
 nihil fragilius, inseguriusq; cum secum me-
 ros timores, angustias, tribulationes, suspici-
 ones, homicidia, impietates, iniusticias, de-
 prædationes, ruinas, captiuitates, ac omnis
 generis alia pleraq; homini ad ueram bea-
 titudinem peruenire cupienti haud quæ-
 optanda, afferre solear, quorum gratia qui-
 dem uita beata amitteretur, non autem reti-
 neretur, uerum quib. diuinitus datum esset,
 fragilitatem ac breuitatem huius status no-
 stri

stri (quem quidem uitam esse uulgus autumat) considerare ac perpendere, mundiꝫ uanitatib. reluctari, ac honestatẽ tandem amplecti, illis sanẽ in coelis locum assignatum, ac a summo Deo præparatum esse, ubi æternis tandem fruerentur gaudijs, ac uita beata. Hoc doctoris responso, perturbato adoleſcentis animo mirum in modum, tanq̃ finis sui quodammodo præſago, ſatisfactum eſt, nec longiore ſermocinatione remoratus, illico uerſus parricidam patrem iter uertit, acceleratoq̃ gradu tandem ad caſtra parentis peruenit, ac non procul inde ſubdio tentoria fixit. Sed hic tam feſtinatus Muſtaphæ aduentus impio parenti maiorem ſuſpicionem attulit, nec interea Ruſtanus ſuis nequiſſimis commentis ac fallacijs ea in re abſtinuit ſuſpicionem augere, nam ſigno dato, Ianiſcharos, ac alios totius exercitus primarios milites, ut Muſtaphæ irent obuiam, incitat. Nec mora, omnes quam promptiſſimẽ iuſſa eius exequuntur, ac ſeſe itineri accingunt. * Interea calliſſimus nebulo, uultu indignationem (ſicuti egregiẽ fingere callebat) oſtentans, ſe illico in regis tentorium confert, affirmans impudentiſſime, primarios ferẽ omnes milites ſponte ac ſine ullo mandato Muſtaphæ ob-

PARRICIDIUM

uiam iuisse. Hoc audito, rex animi perturbatione impalluit, egressusque tentorium, facile uera esse, quæ Rustanus retulerat, sibi persuasit. Nec etiam Mustaphæ suæ tam in felicissimæ fortis prodigia defuerunt. Nam die antequam itineri accingeretur tertio, circa crepusculum diei dormiens, uisus est uidere suum Machometum, refulgentibus uestitum, se manu arreptum, ad locum quem piam amœnissimum, structissimis ac ornatissimis decoratum palatijs, amœnissimoque horto constitum, deducere, digitoque omnia demonstrantem, ita eum affari. Hic inquit, in æternum quiescunt, quicumque in mundo piam iustamque egerunt uitam, quique legum ac iusticiæ adsertores, uiciorumque improbatos extitere. Ac in aliud tandem latius uersa facie, rapidissima ac latissima duo flumina conspexisse, quorum alterum aqua pice nigriorem rebullire, atque in illis plerisque immergi, plerosque in altum apparere, ac misericordiam horridissima uoce clamitare, atque illic (inquirebat) cruciantur, quicumque sub uitæ huius fragilitate maliciose operati sunt iniusticiam. Illorumque præcipuos, principes, reges, imperatores, ac eiusmodi reliquos magnates esse affirmabat. Hoc facto, Mustapha somno pariter ac uisione

S O L T A N I.

one solutus, doctorem accersiri iubet, illiq; negocium totum exponit. Ille uerò diu multumq; cogitans (etenim superstitioni Machometistæ plurimum somniorum deliramentis tribuunt) dolore ac mœstitia plenus, tandem respondit, uisionem hanc timendam quidem esse, quippe quæ illi summum uitæ periculum præfagiret. Rogat igitur, ut uitæ ac dignitatis suæ sedulam habere uelit curam. At Mustapha, ut erat magnanimitate ac fortitudine præditus, nullo eius responsi habito respectu, intrepide respondit, inquit, Ecquid puerilibus ac friuolis timoribus me uinci ac terri patiari? Quin potius impauide ac constanti animo festino ad meum parentem proficisci, eo etiam audacius, quod certò sciam, me semper illius Maiestatem (ut & æquum est) tam pie reueritum esse, ut inuito illo uersus sedem suam neq; oculos, nedum pedem unq; uerterim, minus imperium affectarim, ni summi Dei uoluntas illum ad meliorem euocasset uiram, nec etiam sine communi totius exercitus publica electione, ut tandem sine cæde, sine sanguine, ac omni crudelitate, pie ac iustè regnarem, fratrumq; meorum amicitiam inuiolatam seruarem. Constitui etenim apud me, elegiq; potius, quandoquidem id

PARRICIDIUM

uoluntas parentis mei exigit, obediens uitam finire, quam multis annis regnans, ab omnibus, præcipueq; æmulis meis rebellis reputari. Hoc habito sermone, Mustapha ad castra parentis peruenit, fixisq; (ut diximus) tentorijs, uestibus albis uestit se, literasq; aliquot, quas Turcæ aliquo ituri, semper secum portare (nam in superstitionibus ualde delirant) solent, sinui imponit: ac tandem suorum fidelium aliquot comitatus, cum summa reuerentia parentis sui manus (pro more illis usitato) exosculaturus, uersus impij parentis tentorium iter uertit. Sed ubi peruenit ad limen, recordatus, adhuc se pugione quodam accinctum esse, non prius introiuit, quam pugionem deposuisset, nimirum ne in sui parentis conspectum armatus uenire uideretur, omnemq; suspicionem a se remoueret. At ubi interiora tentorij ingressus est, hilariter satis ab eunuchis parentis, ac ea qua decebat reuerentia excipitur. Verum nihil aliud quam sedem unicam, ubi solus sederet, præparatam uidens, anxius animi, cogitabundus aliquantisper constitit ac tandē, ubi nam esset rex, interrogatum uerō, se statim regem uisurum, respondent. Interea ab altero latere septem mutos (quos rex Turcarum penes se, secretorum suorum

S O L T A N I .

suorum consortes, ac ad omnia homicidia
 exequenda secretius promptos ac dedicatos,
 habere solet) ad se uenire conspicit, summo-
 que terrore percussos, En mors mea, inquit.
 Surgensq; aufugere conatus est, sed frustra,
 arreptus enim ab eunuchis & custodibus,
 ui ad suæ sortis locum destinatum tractus
 est, nec mora, muti subito neruum arcus col-
 lo eius alligant, reluctanteq; misero filio, ac
 ut duo tantum uerba cum patre sibi loqui
 liceret rogante, tandem inhumanus ac impi-
 us parricida, qui tam nefandum spectacu-
 lum ex altero tentoriæ latere conspiciēbat,
 immani atq; crudeli uoce increpat illos, in-
 quiens. An ne semel tandem iussa mea exe-
 quemini? ac proditorem istum, qui hinc de-
 cennio ne unicam noctem quietam dormi-
 re me passus est, occideris? Quibus tam im-
 manibus, nefarijs ac imperijs auditis uerbis,
 tandem eunuchi cum mutis, misellum humi
 deſciunt, tractoq; ab utroq; latere nodato
 neruo, infelicissimum filium iussu scelesti
 parentis strangulant.

Expedito hoc scelerato ac impio facino-
 re tandem iussu regis Pascha Amasianæ pro-
 uinciæ capitur, ac in regis conspectu capite
 plectitur. Hoc factō, Giangir gibbosum,
 M 4 eorum

PARRICIDIUM

eorum omnium quæ gesta erant inscium, accersit, at quasi rem laude dignam perfecisset, illudens, ut fratri suo Mustaphæ, eam obuiam, iubet. Tum Giangir hilari ac læto animo fratrem excepturus festinat. Sed ubi peruenit ad locum, infortunatumque fratrem sirangulatum, humi iacentem conspexit, dictu impossibile est, quanta animi anxietate affectus sit. Vix tamen adhuc illuc peruenerat, cum impius pater post eum nuncios, qui illi suo numine omnes Mustaphæ thesauros, equos, seruos, tentoria, ornamenta, insuper & Amasianam prouinciam offerrent, misit. At Gianger extremæ mortis propter carissimi fratris inhumanissimam mortem, ac tristitiæ plenus, lacrimabundus in hunc modum affatur: Proh scelereste ac impie canis, proditor, ne dicam pater, fruire nunc thesauris, equis, ornamentis ac prouinciâ Mustaphæ. Siccine tuo inhumano, impio, ac crudeli animo incidit, ut tam egregium, militare, ac tantæ expectationis filium, cuius similem domus Ottomana nec habuerit, nec unquam habitura sit, tam impie, ac præter omnem humanitatis, ne dicam iuris sanguinis respectum, necares? Cauebo igitur, ne in posterum eum in modum de me misero gibboso tam impudenter glo-

ter glorieris. Sic præfatus, pugione, quo erat accinctus, arrepto, eum per intima uiscera coëgit, sicq; subito animã efflauit. Quod ubi ad aures Imperatoris peruenit, quanta sit affectus animi perturbatione dictu difficile est. Verum enim uero non propterea auarum eius animum tanta uicit animi perturbatio ac anxietas, nam ilico omnia Mustaphæ ornamenta in sua tentoria deferri iubet, At milites illa omnia in prædam fortè concessa esse existimantes, promptis animis ad exequenda regis mandata festinant. Interea in castris Mustaphæ milites, eius adhuc quod cum domino actum erat inscijs, uidentes tantam militum cateruam sine omni militari ordine irruere, quò illorum se tumultuariæ insolentię opponerent, armati in medium prædeunt, uiriliterq; nec sine multorum cæde, illorum repellunt impetum. Tum demum illius tragœdię fama ad regis milites perlata, uidentes tumultus magis magisq; incalescere, suis etiam auxilio esse statuunt: ac tandem hinc inde ad arma proclamatum, ac utrinq; pugnatum crudeliter, adeò ut in breue tempus bis mille plus minus ceciderint homines, pluresq; uulnerati sint: processissetq; ulterius hæc tragœdia, nisi Achmat Pascha, homo sanè grauis, ac pro-

PARRICIDIUM

pter experimenta uirtutis, non mediocris apud milites autoritatis, Ianischaros retroēgisset, illorūq; furorem frenasset, uersusq; ad Mustaphę milites beneuolis, ac lenibus uerbis exhortationibusq; animos illorum mitigasset, inquiring: Nunquid, carissimi fratres ac amici mei, a uestra, qua tot seculis probati estis, animi prudentia degenerantes, mandatis magni Soltani ac Domini nostri contrauenire uultis? Non possum (ita me Deus amet) satis mirari, quidnam uos, quos ego hætenus clarissimos ac ualentissimos probaui, mouerit, ut in hoc ciuili conflictu, ea quibus tam feliciter ac prospere aduersus Ottomānæ stirpis hostes usi fuistis, arma, in uestros nunc stringere, ac hostibus nostris tale spectaculum edere statuatis, ut quorū armis se deuictos doleant, eorum mutuis cędibus sibi inuicem congratulentur. Igitur filioli mei, sedulo pro uestra magnanimitate curate, ne eam qua hætenus, præ omnibus cōmendabiles fuistis, animi prudentiam ac fortitudinem uestra hac insolentia amittatis. Hæc igitur arma, quibus hætenus inter uestros plus satis usi estis, aduersus hostes, ubi melior ac etiam laudabilior dabitur occasio reseruate, His atq; eiusmodi Achmat Pascha militum animos delinui, adeo ut omnia ex
 tenuorū

S O L T A N I.

tentorijs Mustaphæ ad regem libere deser-
 re permiserint, Sed ubi mors Mustaphæ ad
 aures Ianischarorum & totius exercitus per-
 uenit, altera inter eos seditio orta est. Ab
 omnibus igitur ad arma clamatum denuõ:
 factoque ingenti strepitu, commixtis etiam
 lacrimis ac planctibus, tandem, ut erant
 rabido ac feruenti animo, strictis gladijs in
 regiam cum magno impetu irruunt. Atque
 hæc renouata seditio tantum trepidatio-
 nis regis animo attulit, ut omni ratione con-
 filij destitutus, cum maximo sui capitis pe-
 riculo fugere uoluerit. Verum à suis re-
 tentus, occasionemque ex necessitate nactus,
 rem, quam securus ne cogitasset quidem,
 aggressus est, forasque egressus, milites (sed
 pallido uultu) sic affatur: Qui rumores, qui
 strepitus, quæ tandem insolentiæ sunt istæ,
 quibus animum meum tam effrenate per-
 turbatis? quid hi tam inflammati, ardentes,
 iracundi que uultus denotant? An ne me re-
 gem uestrum esse, eumque qui uos regendi
 atque gubernandi ius habeat, non recordami-
 ni? Siccine uestram maiorumque uestrorum
 inuictam, inueteratamque militiam, regis ac
 imperatoris uestri cruore maculare decreui-
 stis? In hunc modum adhuc loquente rege,
 milites intrepide respondent: Se illum ip-
 sum

PARRICIDIUM

sum esse, quem ante multos annos elegerant, fateri quidem, quod uerò militari sua uirtute illi tam amplum imperium adquisi- uissent, idemq; conseruassent, ideo ab illis factum, ut piè ac iuste regeret, non autem, ut inconsiderate cruentas manus suas in quem libet iustum inijceret, seq; impiè innocentium sanguine macularet. Quod autem armati in medium prodissent, iusta de causa nempe pro uindicanda Mustaphæ innocentis morte, se commotos esse, nec habere regem, cur aduersus illos ira moueretur. Petunt igitur, quo se publicè de proditiōis crimine, super quo ab æmulis Mustaphæ falso delati erant, purgarent, accusatorem in publicum prodire, non enim se arma prius deposituros, quam accusator in iudicio personaliter comparuisset, accusationemq; modo legitimo sub talionis pœna iustituisset. Interea dum hæc agerentur, sceleris atrocitas omnes ad lacrimas promouebat, adeo quod rex sui tam nefandi, sceleraticq; ac inhumani parricidij pœnitere uideretur. Tum demum rex omnia militibus, quæ petierant, mitissimis uerbis promittere, illorumq; inflammatos animos, quantum poterat, sedare. Sed milites interim, ne rex callidè aufugeret illosq; promissis suis, ac omni expectatione eorum

S O L T A N I .

eorum quæ petierant, frustraretur, expedita cura ac diligentia in statione omnes & excubijs manserunt.

Interea rex Rustanum omni penitus dignitate priuauit, annulumq; regium, cuius custos extiterat, illi ademit, & Achmat Pasche tradidit. At Rustanus timore ac trepidatione perculsus, uidens se in suis non satistutum, ad Achmat Pasche tentoria tacite confugit, illumq; quid in negotio tam dubio ac periculoso agendum foret, consuluit. Qui respondit, ut in eo, consilio uteretur regis: quodq; suberet rex, id omne exequeretur. Id consilij mirum in modum Rustano satisfacit, nec diu cunctatus, per internuncios, fidosq; sibi ac familiares amicos, regem de omnibus consulit. Verum responso habito, ut omni posthabita mora, se quam citissime a conspectu regis, & castris absentaret, replicat, id sine pecunijs ac tentorijs etiam commode fieri non posse. Verum rex respondet, ulterius nec tempus, nec etiam locum longiorem capiendæ opportunitatis ac commoditatis moram ullo modo concedere. Tum demum Rustanus citra ullam moram, enormium scelerum suorum sibi satis conscius, octo fidelissimis comitatus amicis, Constantinopolim uersus iter uertit, acceleratoq;

PARRICIDIUM

celeratoq; gradu (quemadmodum timor
semper alas addere consuevit) peruenit Cō-
stantinopolim, illicq; cum Rosa, ac alijs ple-
rifq; eius coniurationis participibus, fortu-
næ suæ euentum non sine magno capitis pe-
riculo expectat. Ferunt etiam, Seuleiman-
num tam immanis facinoris sibi consciū,
pœnitentiæ superstitione ut Mechem pere-
grinaretur impulsū esse, arreptoq; itinere,
tandem Persarum uiribus coactum se Hie-
rosolyma conferre, illicq; pro defuncto filio
sacrificium (CORBAM uocant) obtulisse.
Sed hæc (ut semel finiam) de Mustapha mi-
hi dicenda, seu magis admonenda occurre-
runt: Eum nempe omnibus ob militarem
disciplinam, promptumq; ad effundendum
Christianum sanguinem animū, adeo gra-
tum fuisse, ut extitisse in stirpe Ottomanica
neminem unq; existiment, qui tanta de ex-
tendendo illorum imperio polliceretur, a-
deo quod de rebus apud illos desperatis na-
tum sit prouerbiū, GIETTI SOLTAN
MVSTAPHA, quo quidem significari uo-
lunt, de rebus apud illos prius cogitatis
actum esse.

Erit igitur, ut ob tantū, tamq; nobis cru-
delis futuri hostis mortem congratulemur
inuicem, existimemusq; id non sine proui-
dentia

S O L T A N I.

dentia diuina, quæ rebus nostris ea in parte
consulere uoluit, factum esse. Tum demum
nobis summoperè curandum, ut tandem
ciuilibus abstineamus bellis ac dissidijs, exi-
stimantes, aduersus communem non solum
patriæ uitæq; sed & animarum nostrarum
hostem, communibus auxilijs progredien-
dum esse. Quod si fecerimus, Christiani
nominis hostem à nobis repellere non erit
difficile, sin minus, periculum erit, ne inte-
stinis nostrorum discordijs, quod reliquum
est Europæ nostræ, inuadere, ac sua tyran-
nide uastare conetur, quod quidem auer-
tat, nosq; omnes ad concordiam re-
uocet per CHRISTVM fi-
lium, Deus optimus ma-
ximus: Amen.

F I N I S.

OCN 83049799

tate. s. de i. testi. restit. c. i. extris. 78.
e. c. i. p. sonalr. cu. q. p. malr. uocatur
obe. c. uile. 77. de do. c. i. dila. ar. sic cum aliam ali
quitate n. pot. s. de of. ter. qm. aplica. 78. d. exp
cepmb; et ita pro testano u. s. de elec. cum ana
le. ar. si h. n. d. uis. iudetur q. scire ut r. yndet
ndi. domi. ut uis. s. de h. i. u. m. c. i. s. i. n. si
re. poss. opponere excep. ones dno. q. petentes i. mo
ro. q. petat. fidem. s. n. f. mandati. q. z. tenucia.
tat. i. putat. ei. ff. de excep. omnes excep. nes
p. uis. ad ea oia i. illi. q. stitutus q. ad cas. sp
rea. 7c. an. oli. 7 ff. de p. ur. ad legat. 7. ad rem
z. talia. d. ur. ualio. m. e. p. t. ad ut al. aliquid
ico. u. talis. aly. excep. omb; in. q. petent. ab
v. ind. galen. p. ualitate. publica. uocatur
bebat. tuc. quem. i. mo. uis. reuocandi. domi
pi. cor. 7. Item. pro. alia. ca. i. i. sta. h. i. u. s. reuo
bi. de. et. plures. alic. e. sunt. ex. quib; i. i. te
ad. l. 7. s. legatis. 7 v. q. 7. c. 1. 7 id. i. d. nae

